

Katedra: Historie

Studijní program: Historická studia

Studijní obor: Kulturněhistorická a muzeologická studia

TRESTNÍ NALÉZACÍ KOMISE TURNOV
PENALTY FINDING COMMISSION
AT TURNOV

Bakalářská práce: 11-FP-KHI- 076

Autor:

Jiří LOUDA

Podpis:

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Lozoviuková, Ph.D.

Konzultant: PhDr. Ivana Hrachová

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
111	3	0	2	3	2

V Liberci dne: 24.6.2011

Čestné prohlášení

Název práce: Trestní nalézací komise Turnov
Jméno a příjmení autora: Jiří Louda
Osobní číslo: P08000594

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 24. 06. 2011

Jiří Louda

PODĚKOVÁNÍ

Touto cestou bych rád poděkoval paní doktorce Kateřině Lozoviukové za její vedení, pomoc, rady a věnovaný čas. Dále bych rád poděkoval zaměstnancům Státního okresního archivu Semily za ochotu a vstřícnost, a své rodině za podporu.

ANOTACE

Tato bakalářská práce pojednává o činnosti Trestní nalézací komisi v Turnově v prvním retribučním období, tedy v letech 1946 – 1947. První část práce je teoretická, zabývá se vznikem retribučních dekretů a trestních nalézacích komisí. Druhá část práce popisuje přímo Trestní nalézací komisi v Turnově. Věnuje se charakteristice TNK v Turnově a její činnosti, typologii trestů a provinění a popisu vybraných případů. Příloha práce obsahuje soupis obžalovaných, které Trestní nalézací komise v Turnově soudila ve vymezeném období. Podstatná část práce je postavena na analýze archivního materiálu, který je uložen v Státním okresním archivu v Semilech.

Klíčová slova: trestní nalézací komise, okresní národní výbor, retribuce, malý retribuční dekret, provinění proti národní cti, veřejné pohoršení, Turnov.

THE ANNOTATION

The bachelor thesis deals with the proceedings of the Penalty finding commission at Turnov during its first retribution period 1946 – 1947. The first theoretical part of the thesis deals with the genesis of retribution orders and penalty finding commissions. The second part describes directly the Penalty finding commission at Turnov. It is dedicated to the characteristics of the commission and its proceedings, typology of offences and punishments and description of selected cases. The attachment contains a list of accused persons, sentenced by the Penalty finding commission at Turnov during defined period. A significant part of the thesis is based upon analyses of archive materials, which are deposited in the State District Archives Semily.

Key words: penalty finding commission, district people's committee, retribution, "small retributive decree", offences against national honor, public nuisance, Turnov.

DIE ANNOTATION

Diese Bachelor-Abschlussarbeit behandelt die Tätigkeit der Straferkenntniskommission in der Stadt Turnov im ersten Retributionszeitraum, also in den Jahren 1946 – 1947. Der erste Teil der Arbeit ist theoretisch. Er befasst sich mit der Entstehung der Retributionsdekrete und der Straferkenntniskommissionen. Im zweiten Teil der Arbeit wird die Straferkenntniskommission in der Stadt Turnov beschrieben. Der Teil beschreibt die Charakteristik der Straferkenntniskommission in der Stadt Turnov und ihre Tätigkeit, die Typologie der Strafen und Vergehen sowie ausgewählte Fälle. Die Anlage der

Arbeit umfasst ein Register der Angeklagten, die die Straferkenntniskommission in Turnov in dem begrenzten Zeitraum beurteilt hat. Ein wesentlicher Teil der Arbeit basiert auf der Analyse von Archivmaterial, welches im Staatlichen Bezirksarchiv Semily aufbewahrt wird.

Die Schlüsselwörter: der Straferkenntniskommission, kreis national Ausschuss, Retribution, „klein Retributionsdekret“, Delikts gegen national Ehre, öffentliches Ärgernis, Turnov.

OBSAH

1. ÚVOD.....	11
2. ROZBOR LITERATURY A PRAMENŮ.....	15
2.1. Kritika literatury.	15
2.2. Kritika pramenů.	17
3. RETRIBUČNÍ DEKRETY.....	19
4. TRESTNÍ NALÉZACÍ KOMISE.....	23
5. TRESTNÍ NALÉZACÍ KOMISE V TURNOVĚ	27
6. CHARAKTERISTIKA TNK V TURNOVĚ	29
6.1. Činnost TNK v roce 1946.....	30
6.1.1. Odsuzující rozsudky	31
6.1.2. Osvobozující rozsudky.	33
6.2. Činnost TNK v roce 1947.....	34
6.2.1. Odsuzující rozsudky	35
6.2.2. Osvobozující rozsudky.	37
6.3. Typologie provinění.....	38
6.4. Typologie trestů.	40
7. ŽENY PŘED TNK V TURNOVĚ.	46
7.1. Odsuzující rozsudky.	47
7.2. Osvobozující rozsudky	49
8. NÁRODNOSTNÍ PROBLEMATIKA U TNK V TURNOVĚ	52
8.1. Národní identita.	52
8.2. Němci u TNK v Turnově.....	53
8.2.1. Odsuzující rozsudky	55
8.2.2. Osvobozující rozsudky.	56
8.2.3. Předvolání	57
8.3. Tzv. horizontální kolaborace	60
9. ZÁVĚR.....	62
10. POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA.....	65
10.1. Archiv.	65
10.2. Tištěné prameny.....	65
10.3. Soudobý tisk.	65

10.4. Literatura.....	65
10.5. Internetové zdroje	66
11. SEZNAM ZKRATEK.....	67
12. SEZNAM PŘÍLOH.....	68
13. PŘÍLOHY.	69

1. ÚVOD

8. květen 1945. Konec druhé světové války a kapitulace Německa. Již na přelomu let 1942 a 1943 se začíná uvažovat, jak naložit s válečnými zločinci. 20. listopad 1945. První schůze Mezinárodního soudního tribunálu v Norimberku, jenž si kladl za cíl potrestání válečných zločinců. Od 17. července do 2. srpna 1945 se konala konference v Postupimi, kde tzv. Velká trojka (Josef Stalin za SSSR, Harry Truman za USA a Winston Churchill, později Clement Atlee za VB) jednala o poválečné samosprávě kapitulovaného Německa a rekonstrukci Evropy, která ze všech kontinentů utrpěla nejvyšší materiální škodu.¹

Tento světový konflikt vyvolal celou sérii událostí, které Evropou otřásaly ještě několik měsíců po konci války. Zasažené země byly zdevastovány jak po stránce materiální, tak i sociální. Šířily se nákazy z rozkládajících mrtvol. Děti trpěly ve větší míře tuberkulózou a křivici, dále úplavicí či impetigem. V roce 1946 bylo v Československu tuberkulózou nakaženo 350 000 dětí žijících v chudobě. Nadále přetrvávaly problémy s výživou, ubytováním, oblékáním a péčí o civilisty zasažené válkou.² Dalším charakteristickým znakem se stalo přesídlování uprchlíků a shromažďování běženců. 9. listopadu byl založen Úřad spojených národů pro obnovu a pomoc (UNRRA), která si jako hlavní cíl vytýčila péči o lidi bez domova.³ V Polsku se hněv obrátil proti osobám židovského původu, v menší míře i na Slovensku a v Maďarsku.⁴ Nejednalo se o tradiční antisemitismus. Vracející se Židé z koncentračních táborů vzbuzovali nevoli hlavně u těch, kteří spravovali jejich majetek.

9. května 1945 do Prahy vjely první sovětské tanky a po nich přicházeli vojáci Rudé armády s cílem zničit poslední zbytky odporu a zablokovat ústupové komunikace. O den později do Prahy přiletěla nová československá vláda ustanovená ve slovenských Košicích, kterou zde 4. dubna 1945 jmenoval prezident Edvard Beneš. Komunisté obsadili ministerstva vnitra, zemědělství a informací, premiérem se stal sociální demokrat a bývalý československý vyslanec v SSSR Zdeněk Fierlinger. V politickém myšlení došlo k posunu doleva, směrem k socialismu, a výrazným prvkem politického myšlení se stal nacionalismus. Život v poválečném Československu ovlivňovaly hospodářské a sociální problémy, a to hlavně nedostatek některých potravin (např. mouka, cukr, vejce). Přetrvávalo přidělové zásobování. V listopadu 1945 proběhla měnová a mzdová reforma.⁵

¹ Pavel BĚLINA a kol., *Dějiny evropské civilizace II.*, Praha 1995, s. 237.

² Tony JUDT, *Poválečná Evropa: Dějiny od roku 1945*, Praha 2008, s. 22.

³ JUDT: c. d. s. 28.

⁴ JUDT: c. d. s. 43-48.

⁵ Jaroslav PÁNEK, Oldřich TŮMA a kol., *Dějiny českých zemí*, Praha 2008, s. 365 – 375.

Postupimská konference svým rozhodnutím potvrdila odsun⁶ občanů německé národnosti z ČSR. Před tzv. organizovaným odsunem pod dozorem Kontrolní rady v průběhu roku 1946, proběhl v roce 1945 i tzv. divoký odsun, který postihl přibližně 800 000 Němců, přičemž došlo k řadě excesů⁷, např. tzv. brněnský pochod smrti či pogrom v Ústí nad Labem. Koncem roku 1948 zůstalo na československém území přibližně 185 000 příslušníků německé národnosti, z nichž se valná část později dobrovolně odstěhovala, především do Spolkové republiky Německo.⁸

Retribuce v Československu byla výrazně zpolitizována. Československá politická scéna si kladla za cíl vytvoření homogenního státu Čechů a Slováků. Retribuční soudnictví mělo v Československu tři období. První období skončilo v českých zemích 4. května 1947, na Slovensku až 31. prosince 1947. Druhá etapa, kdy činnost retribučních soudů převzaly řádné soudy, skončila 1. ledna 1948. Třetí období proběhlo v režii KSČ, která zpětně obnovila platnost retribučních dekretů na období od 2. ledna do 31. prosince 1948.⁹

Retribuční soudy v Československu započaly svoji činnost v létě 1945. Chaos a anarchie, které vypukly v Československu, měly tichou podporu politiků, což dokazuje neexistence předpisů k zacházení se zrádci a kolaboranty a zákon č. 115/1946 Sb., o právnosti jednání souvisejících s bojem o znovunabytí svobody Čechů a Slováků, neboli tzv. „Amnestijní zákon“. Tento zákon měl za účel legitimizovat jednak jednání odbojářů za okupace a druhé světové války, které směřovalo k obnovení Československa a osvobození Čechů a Slováků, jednak poválečné zúčtování s nacisty, zrádci a kolaboranty, ale postihl i řadu nevinných. De facto ospravedlňoval i zločiny, které se udály z osobních důvodů. Přesto lze konstatovat, že od poloviny roku 1945 se snažily nově vzniklé národní výbory o obnovení pořádku a koncentraci moci do svých rukou. Brutalita v Československu nebyla ničím neobvyklým, například ve Francii došlo k popravě deseti tisíc lidí mimo rámec legální zákonné justice.¹⁰

Retribuční dekrety prezidenta republiky stanovily tři instituce, které legitimně trestaly zločiny spáchané v době tzv. ohrožení republiky (5/1938 - 31. 12. 1946), a to Národní soud, mimořádné lidové soudy a trestní nalézací komise.

Dekret č. 17 z 19. června 1945 ustanovil Národní soud, jenž vznikl až 2. října 1945 a první jmenování přísedících z lidu proběhlo 12. prosince téhož roku. Jeho účelem bylo

⁶ Více informací viz např. Tomáš STANĚK, *Odsun Němců z Československa*, Praha 1992.

⁷ Touto tematikou se zabývá monografie *Poválečné "excesy" v českých zemích v roce 1945 a jejich vyšetřování* od Tomáše Staňka.

⁸ Jaroslav PÁNEK, Oldřich TŮMA a kol., *Dějiny českých zemí*, Praha 2008, s. 371.

⁹ Tamtéž, s. 369.

¹⁰ Benjamin FROMMER, *Národní očista: retribuce v poválečném Československu*, Praha 2010, s. 60-97.

odsoudit největší kolaboranty, nebyl určen pro Němce. V senátu zasedalo šest členů, dvě strany disponovaly více členy. Tato instituce měla soudit bývalého prezidenta Emila Háchu¹¹, ministry vlády druhé republiky, protektorátní vládu¹², dále vedoucí činitele fašistických organizací, novináře propagující fašismus a osoby vysoce postavené v politickém, vojenském a hospodářském životě.¹³

Na základě dekretu prezidenta republiky č. 16 ze dne 19. června 1945 vznikly mimořádné lidové soudy, jejichž úkolem se stalo souzení a trestání válečných zločinců, nacistů, kolaborantů a zrádců. Na území Čech, Moravy a Slezska vzniklo dvacet čtyři lidových soudů sídlících v místech řádných krajských soudů. Beneš navrhl působnost tří měsíců, velký dekret zřídil soudy na jeden rok, národní shromáždění jejich existenci o další rok prodloužilo, nakonec až do května 1947. Ze 723 rozsudků smrti došlo k 686 popravám (94.9%).¹⁴

Mimořádné lidové soudy mohly vynést nejnižší možný trest pět let, což neumožňovalo některá z menších provinění potrestat, a tak nastala potřeba aktualizovat retribuční soudnictví. Řešením se stal tzv. Malý retribuční dekret, na jehož základě byly šest měsíců po válce zřízeny trestní nalézací komise (dále jen TNK).¹⁵

Nejznámějším odsouzeným TNK byl Vlasta Burian¹⁶. Podle TNK se provinil účinkováním v rozhlasové parodii „Hvězdy nad Baltimorem“, jež zesměšnila Spojené státy a československou exilovou vládu a měla jasný antisemitský podtext. Zatčen v květnu. 8. června 1946 Trestní nalézací komisí v Praze bylo řízení zastaveno. 3. května 1947 TNK v Praze případ revidovala a krále komiků odsoudila za nadměrný styk s Němci k půlmilionové pokutě, veřejnému pokárání a třem měsícům ve vězení. Burian se odvolal, ale komise v říjnu 1948 potvrdila rozhodnutí z roku 1947.¹⁷ Tento herec se stal první osobou, odsouzenou trestní nalézací komisí, která byla rehabilitována, a to v roce 1994.¹⁸ Hlavními důvody byly vypořádání se s hvězdou první republiky a zisk značného majetku, což dokazuje i následná rehabilitace.

¹¹Emil Hácha souzen nebyl, jelikož 27. června 1945 zemřel v nemocnici na Pankráci. K tématu např.: Dušan TOMÁŠEK, Robert KVAČEK, *Causa Emil Hácha*, Praha 1995.

Tomáš PASÁK, JUDr. *Emil Hácha (1938-1945)*, Praha 1997.

¹²Více k tématu např. Dušan TOMÁŠEK, Robert KVAČEK, *Obžalována je vláda*, Praha 1999.

¹³FROMMER: c. d. s. 350-408.

¹⁴FROMMER: c. d. s. 138-195.

¹⁵FROMMER: c. d. s. 299-300.

¹⁶Popis jeho případu a rozsudek byl otištěn dokonce v Stráži severu. Nejednalo se o výjimku, i další odsouzené osoby (převážně TNK v Liberci) měly své trestné výměry otištěné v libereckém deníku. V průběhu roku 1946 Stráž severu informovala o tom, jak probíhá retribuce a jaké má výsledky.

¹⁷FROMMER: c. d. s. 294-298.

¹⁸Václav RYBÁŘ, *Trestní a nalézací komise v Liberci v letech 1945 – 1948*, Liberec 2009, s. 30.

Cílem této práce se stala analýza a charakteristika Trestní nalézací komise v Turnově, popsání její činnosti v prvním retribučním období a statistické vyhodnocení. Úvodní kapitola (3.) se věnuje problematice retribučních dekretů prezidenta republiky (dekret č. 16/1945, č. 17/1945 a č. 138/1945). Charakterizuje již zmiňované jednotlivé retribuční instituce (Národní soud, MLS, TNK) a zabývá se rozdílem mezi retribuční v českých zemích a na Slovensku. Následující kapitola (4.) obecně seznamuje s trestními nalézacími komisemi, s proviněními a tresty. Tato kapitola vychází převážně z analýzy směrnic¹⁹ upravujících činnost těchto komisí vydaných ministerstvem vnitra. Charakteristiku TNK Turnov a poválečnou situaci v Turnově zachycuje další kapitola (5.) Stěžejní část textu je věnovaná analýze a statistickému vyhodnocení činnosti Trestní nalézací komise v Turnově. V první části popisuje činnost TNK v Turnově v roce 1946 a 1947, komparuje a porovnává její činnost v obou letech. Následně je představena typologie provinění a trestů. Obě části provázejí popisy vybraných případů, odsuzujících i osvobozujících. Vedle základní charakteristiky a statistického vyhodnocení činnosti TNK Turnov byla pozornost zaměřena na dva aspekty doprovázející činnost turnovské komise. Prvním je detailní analýza problematiky žen u TNK v Turnově (7.) a druhým otázka národní problematiky (8.) u této komise. Tato kapitola se zabývá etnickou indierencí, Němci u Trestní nalézací komise v Turnově a stykem s nimi.

Součástí práce je i vytvořený seznam obžalovaných v podobě tabulky, který obsahuje: jméno a příjmení, datum narození, národnost, státní příslušnost, provinění, rozsudek a datum rozsudku, poznámky, odvolání/revize a číslo kartónu.

¹⁹ č. B-2220-23/11-45-I/2.

2. ROZBOR LITERATURY A PRAMENŮ

2.1. Kritika literatury

Téma retribuce je v současné historiografii velmi aktuální, o čemž svědčí zájem tuzemských i zahraničních badatelů. Pozornost je hlavně věnována dekretům prezidenta republiky²⁰, mimořádným lidovým soudům²¹ a okrajově Národnímu soudu²². Minimum pozornosti je věnováno trestním nalézacím komisím.

Při zpracování problematiky jsem používal dvě hlavní metody. První z nich se stala syntéza pramenů a literatury. Do prvního okruhu odborné literatury jsem zařadil monografie zabývající se dekrety, retribučním soudnictvím a situací v předválečné Evropě. Stěžejní práci je „*Spravedlnost podle dekretu*“ Mečislava Boráka²³ a práce Benjamina Frommera, která v českém překladu vyšla v roce 2010 „*Národní očista: retribuce v poválečném Československu*“²⁴. O dekretch prezidenta republiky nejuceleněji pojednává práce „*Mýty a realita tzv. Benešových dekretů*“ od Jana Kuklíka. Problematicke retribučních vězňů se věnuje ve své monografii Tomáš Staněk.²⁵ Analýze činnosti jednotlivých mimořádných lidových soudů se v posledních letech věnovala řada badatelů mimo jiné např. Václav Jiřík v jeho práci *Nedaleko od Norimberku. Z dějin Mimořádného lidového soudu v Chebu v letech 1946-1948*²⁶ či Lucie Jarkovská v monografii *Odplata či spravedlnost? Mimořádné lidové soudy 1945–1948 na Královéhradecku*²⁷. Dále Kateřina Kočová ve své disertační práci „*Činnost*

²⁰ Emanuel MANDLER, *Benešovy dekrety: proč vznikaly a co jsou*, Praha 2002

Muriel BLAIVE, Georges MINK, *Benešovy dekrety: budoucnost Evropy a vyrovnávání se s minulostí*, Praha 2003.

Jan NĚMEČEK a kol., *Cesta k dekretům a odsunu Němců*, Praha 2002.

²¹ Mečislav BORÁK, *Činnost Mimořádného lidového soudu Moravská Ostrava v letech 1945 – 1948*, Časopis Slezského zemského muzea, série B, 44/1995, s. 64 – 89.

Dušan JANÁK, *Činnost Mimořádného lidového soudu Opava v letech 1945 – 1948*, Časopis Slezského zemského muzea, série B, 43/1994, s. 245 – 283.

Kateřina KOČOVÁ, *Mimořádný lidový soud v Liberci v roce 1948*. In: Fontes Nissae. Prameny Nisy. Regionální historický sborník V., Liberec 2004, s. 131 – 174.

Kateřina KOČOVÁ, *Mimořádný lidový soud v Liberci v letech 1945 – 1948 a pobočný koncentrační tábor v Chrastavě – Bílém Kostele*, In: Dissertationes historicae, 7/2002, Hradec králové 2002, s. 29 – 37.

²² Jan SCHEINOST, *Prominentní katolický novinář před národním soudem*, Diplomová práce fakulta sociálních studií Brno, Brno 2007.

Vratislav HAVLÍK, *Ostravský novinář Jan Hloužek před Národním soudem*, Diplomová práce fakulta sociálních studií Brno, Brno 2010.

Vendula KŮRKOVÁ, *Novinář A. J. Kožíšek před Národním soudem*, Diplomová práce fakulta sociálních studií Brno, Brno 2011.

²³ Mečislav BORÁK, *Spravedlnost podle dekretu. Retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945 – 1948)*, Šenov u Ostravy 1998.

²⁴ Benjamin FROMMER, *Národní očista: retribuce v poválečném Československu*, Praha 2010.

²⁵ Tomáš STANĚK, *Retribuční vězni v českých zemích: 1945 – 1955*, Opava 2003.

²⁶ Václav JIŘÍK, *Nedaleko od Norimberku. Z dějin Mimořádného lidového soudu v Chebu v letech 1946-1948*, Cheb 2001.

²⁷ Lucie JARKOVSKÁ, *Odplata či spravedlnost? Mimořádné lidové soudy 1945–1948 na Královéhradecku*, Praha 2008.

*mimořádných lidových soudů. MLS Česká Lípa, Liberec a Litoměřice*²⁸ a Ivana Hrachová v její rigorózní práci *„Mimořádný lidový soud v Mostě v letech 1945 – 1948“*²⁹. Činností Mimořádného lidového soudu Mladá Boleslav se zabývá Veronika Sýkorová ve své diplomové práci *„Mimořádný lidový soud Mladá Boleslav 1945-1947“*³⁰. Tato práce se vztahuje k činnosti TNK v Turnově, jelikož zastavené případy přecházely právě k TNK.

Druhý okruh tvoří odborná literatura věnující se konkrétním TNK. Ve sborníku *„Poválečná justice a národní podoby antisemitismu“* z roku 2002 jsou uvedeny dva příspěvky k tématu TNK, a to *„Postavení a povaha přečinů s židovskou tematikou u trestní nalézací komise v Ostravě v letech 1946 – 1947“* od Andrey Lněničkové³¹ a *„Antisemitské delikty ve spisech trestních komisí nalézacích Ústředního národního výboru hlavního města Prahy (výsledky výzkumu)“* Jana Ryby³². Ve sborníku z téhož roku *„Retribuce v ČSR a národní podoby antisemitismu“* se problematice dekretu č. 138/1945 a TNK věnují čtyři příspěvky. Jedná se o *„Antisemitské delikty ve spisech trestních komisí nalézacích Ústředního národního výboru hlavního města Prahy (typologie, metodické problémy, otevřené otázky)“* Jana Ryby³³. Následuje *„Židovská problematika a antisemitismus ve spisech podle tzv. malého dekretu v oblasti Krajského soudu Olomouc 1945 – 1948“* od Marie Crhové³⁴. Třetí příspěvek, jehož autorem je Miroslav Krutík, se jmenuje *„Spisy tzv. malého dekretu v bývalých okresech Nové město na Moravě a Velké Meziříčí“*³⁵. Andrea Lněničková je autorkou posledního příspěvku *„Činnost retribučních komisí v Ostravě v letech 1945 – 1948.“*³⁶ Jana Machala ve sborníku z konference konané v Muzeu Kroměřížska dne 9. listopadu 2005 uveřejnil příspěvek *Projevy*

²⁸ Kateřina KOČOVÁ, *Činnost mimořádných lidových soudů. MLS Česká Lípa, Liberec a Litoměřice*, Disertační práce Fakulta humanitních studií Hradec Králové, Hradec Králové, 2006.

²⁹ Ivana HRACHOVÁ, *Mimořádný lidový soud v Mostě v letech 1945 – 1948*, Rigorózní práce Fakulta humanitních studií Hradec Králové, Hradec Králové 2007.

³⁰ Veronika SÝKOROVÁ, *Mimořádný lidový soud Mladá Boleslav 1945-1947*, Bakalářská práce Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické, Liberec 2005.

³¹ Andrea Lněničková, *Postavení a povaha přečinů s židovskou tematikou u trestní a nalézací komise v Ostravě v letech 1946 až 1947*, in: *Poválečná justice a národní podoby antisemitismu*, Opava 2002, s. 127 – 135.

³² Jan Ryba, *Antisemitské delikty ve spisech trestních komisí nalézacích Ústředního národního výboru hlavního města Prahy*, in: *Poválečná justice a národní podoby antisemitismu*, Opava 2002, s. 136 -179.

³³ Jan Ryba, *Antisemitské delikty ve spisech trestních komisí nalézacích Ústředního národního výboru hlavního města Prahy*, in: *Retribuce v ČSR a národní podoby antisemitismu*, Opava 2002, s. 111 – 120.

³⁴ Marie Crhová, *Židovská problematika a antisemitismus ve spisech podle tzv. malého dekretu v oblasti Krajského soudu Olomouc 1945 – 1948*, in: *Retribuce v ČSR a národní podoby antisemitismu*, Opava 2002, s. 121 -126.

³⁵ Miroslav Krutík, *Spisy tzv. malého dekretu v bývalých okresech Nové město na Moravě a Velké Meziříčí*, in: *Retribuce v ČSR a národní podoby antisemitismu*, Opava 2002, s. 127 – 136.

³⁶ Andrea Lněničková, *Činnost retribučních komisí v Ostravě v letech 1945 – 1948*, in: *Retribuce v ČSR a národní podoby antisemitismu*, Opava 2002, s. 137 – 142.

*antisemitismu v případech projednávaných Trestní nalézací komisí v Holešově.*³⁷ Václav Rybář, student Technické univerzity v Liberci, si jako téma své bakalářské práce zvolil „*Trestní a nalézací komise v Liberci v letech 1945 – 1948*“³⁸. Vladimír Just se ve své monografii „*Věc: Vlasta Burian*“³⁹ zabývá případem Vlasty Buriana u TNK.

De facto neexistuje ucelená analýza jednotlivých TNK, pozornost je většinou zaměřena na některé aspekty viz např. antisemitismus.

2.2. Kritika pramenů

Podstatná část práce je postavena na analýze archivního materiálu. Fond Trestní nalézací komise při ONV v Turnově, 1945 až 1948, je uložen ve Státním okresním archivu Semily, společně s fondy Trestní nalézací komise při ONV v Semilech 1945 - 1948 a Trestní nalézací komise ONV Jilemnice, 1945 – 1950. Fond má dvacet čtyři kartonů, z nichž dvacet jedna kartonů obsahuje abecedně seřazené spisy obžalovaných, a zbylé tři kartony zahrnují administrativní materiál (seznamy osob určených k odsunu, seznamy členů fašistických organizací, statistické údaje, vyhlášky, nařízení atd.). Ne všechny případy se vztahují k TNK v Turnově. Několik desítek spisů řešil Mimořádný lidový soud v Mladé Boleslavi. Fond obsahuje i kauzy Němců určených k odsunu. Je pravděpodobné, že fond neobsahuje všechny spisy, buď došlo ke ztrátě, nebo jsou uloženy v jiných fondech, popřípadě v jiných archivech. Obsah spisu se lišil případ od případu. V lepším případě obsahoval kromě vynesení rozsudku (ten shrnoval alespoň základní informace, jako jméno, příjmení, provinění, rozsudek a datum rozsudku) zápis výsledku obžalovaného, svědecké protokoly a doplňující materiál, jako např. posudek ze zaměstnání či potvrzení o národnosti. Archivní materiál lze označit za torzovitý.

Jako další pramen byly využity dobové právní normy, které se týkaly činnosti trestních nalézacích komisí. V roce 1946 vydal Jindřich Stach z popudu ministerstva příručku nazvanou *Provinění proti národní cti a jejich trestání podle dekretu presidenta republiky ze dne 27. října 1945, čís. 138 Sb.*⁴⁰ V této brožuře se snaží usnadnit rozhodování členům TNK. Podobnou příručku vydal i Jaroslav Fusek⁴¹. Josef Šebestík a Josef Lukeš vydali

³⁷ Jan MACHALA, *Projevy antisemitismu v případech projednávaných Trestní nalézací komisí v Holešově*. In: Židé a Morava. Sborník z konference konané v Muzeu Kroměřížska dne 9. listopadu 2005. Kroměříž, Muzeum Kroměřížska 2006, s. 238-250.

³⁸ Václav RYBÁŘ, *Trestní a nalézací komise v Liberci v letech 1945 – 1948*, Bakalářská práce Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická Liberec, Liberec 2009;

³⁹ Vladimír Just, *Věc: Vlasta Burian. Rehabilitace krále komiků*, Praha 1991.

⁴⁰ Jindřich STACH, *Provinění proti národní cti a jejich trestání podle dekretu presidenta republiky ze dne 27. října 1945, čís. 138 Sb.*, Brno 1946.

⁴¹ Jaroslav FUSEK, *Provinění proti národní cti*, Praha 1946.

příručku *Přehled předpisů o Němcích a osobách považovaných za Němce*⁴², která měla pomoci členům trestních nalézacích komis s národnostní problematikou. Tyto publikace si kladly za cíl pravděpodobně sjednotit činnost všech komis, což se stejně ve větší míře nepodařilo.

Posledním pramenem využitým při práci byl dobový tisk, a to Stráž severu, noviny vycházející v Liberci v letech 1945 až 1952 celý týden mimo pondělí. Deník národní fronty tiskla tiskárna bratří Stiepelů v Liberci. Šéfredaktorem se stal Josef Veverka (1903 – 1971), sociální demokrat. Sám se stal obětí politických procesů v 50. letech.⁴³ Stráž severu je uložena ve Státním okresním archivu v Liberci.

Celkový soupis použité literatury a pramenů je uveden na konci práce.⁴⁴

⁴² Josef ŠEBESTÍK, Zdeněk LUKEŠ, *Přehled předpisů o Němcích a osobách považovaných za Němce*, Praha 1946.

⁴³ Mária KARPAŠOVÁ, *Josef Veverka*, in: *Osobnosti v dějinách regionu 2*, Liberec 2005, s. 125.

⁴⁴ s. 61.

3. RETRIBUČNÍ DEKRETY⁴⁵

Dekrety prezidenta republiky vznikaly, vzhledem k neexistenci parlamentu, v rozmezí 21. července 1940 až 27. října 1945, celkem jich prezident Beneš podepsal 143. Kromě samotného Beneše, který převzal zákonodárnou moc, se na přípravě dekretů významně podílela exilová vláda, později i Státní rada. Hlavním cílem exilového státního zřízení bylo právní vyjádření teorie kontinuity Československé republiky a vyřešení vztahu předmnichovského a pomnichovského právního vývoje v československém státě.⁴⁶ Prozatímní národní shromáždění dekrety 5. března 1946 dodatečně schválilo, a to ústavním zákonem č. 57/1946 Sb. Pro české země (Čechy, Morava, Slezsko) se staly základem retribuce tři níže popsané dekrety.

Dekret prezidenta republiky ze dne 19. června 1945 o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech, tzv. velký retribuční dekret, má dvě hlavy. První hlava popisuje zločiny proti státu (úklady o republiku, ohrožení bezpečnosti republiky, zrada státního tajemství, vojenská zrada, násilí proti ústavním činitelům, členství ve vyjmenovaných nacistických a fašistických organizacích, propagace a podpora fašistického a nacistického hnutí a rozvracení hnutí „směřující k osvobození republiky Československé v její předmnichovské ústavě a jednotnosti“), proti osobám (zločin veřejného násilí, vraždy, zabití, těžké poškození na těle, nařízení nucené nebo povinné práce „ve prospěch válečného úsilí Německa nebo jeho spojenců“, zavinění ztráty svobody obyvatele republiky), proti majetku (poškození cizího majetku, zhárství, loupeže, zpronevěry, veřejné násilí v podobě vpadnutí do nemovitého statku, způsobení soudním či správním rozhodnutím protiprávního odnětí majetku Československé republice nebo jiné právnické či fyzické osobě, zneužití tísne způsobené národní, politickou či rasovou persekucí ve svůj prospěch), udavačství a všeobecná ustanovení. Odsouzený na základě tohoto dekretu pozbyl na určitou dobu či navždy občanskou čest, což de facto vedlo k vyřazení z veřejného života. Dotyčný například ztratil právo volit a být zvolen, nemohl provozovat svobodné zaměstnání, nemohl působit ve sdruženích, výchovných a uměleckých institucích, či se stát zaměstnavatelem či spoluzaměstnavatelem.⁴⁷

Druhá hlava se zabývá mimořádnými lidovými soudy. V obnoveném Československu bylo ustanoveno postupně dvacet čtyři MLS, které vznikly v sídlech krajských soudů,

⁴⁵ Dekrety lze nalézt např. Jan KUKLÍK, *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů: Dekrety prezidenta republiky 1940 – 1945*, Praha 2002.

⁴⁶ Jan KUKLÍK, *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů: Dekrety prezidenta republiky 1940 – 1945*, Praha 2002, s. 76 – 81.

⁴⁷ Sbírka zákonů a nařízení státu Československého, ročník 1945, č. 9 z 9. 7. 1945.

v případě potřeby mohly zasedat kdekoliv v soudním obvodu. Soud se skládal ze senátů, a každý senát tvořil předseda a čtyři soudci z lidu. V čele soudu stál přednosta mající vlastního náměstka. Zatímco soudce z lidu jmenovala vláda, tak přednosta, náměstky a soudce z povolání jmenoval prezident. Z hlediska statistického vyhodnocení tyto soudy projednaly případy 20 000 osob německé národnosti, necelých 13 000 osob české národnosti a více než 350 osob jiné národnosti.⁴⁸ Samotné řízení mělo trvat pouhé tři dny od chvíle, kdy byl pachatel postaven před soud. Nepřipouštěly se opravné prostředky a dokonce i žádost o milost v případě trestu smrti neměla odkladného účinku. Trest smrti se vykonával oběšením do dvou hodin po vyhlášení rozsudku, na výslovnou žádost odsouzeného se lhůta prodloužila o další hodinu. Trest smrti mohl být vykonán i veřejně⁴⁹. Kromě trestu smrti mohl soud vynést i trest v podobě těžkého žaláře, minimálně na dobu pěti let a až na doživotí.⁵⁰

S tímto dekretem je úzce spojen dekret prezidenta republiky č. 17/1945 Sb. z 19. června 1945, na jehož základě vznikl Národní soud, fungující jednak jako soud trestní, jednak jako soud čestný. Soudil významné protektorátní představitele, kteří se dopustili zločinů popsanych v tzv. velkém retribučním dekretu. Skládal se ze sedmičlenných senátů, které sestavoval přednosta tohoto soudu, ale on sám nejmenoval soudce z lidu.⁵¹

Na jaře 1945 došlo k masovému zatýkání, které způsobilo přeplnění vězení v Československu. Nicméně při vyšetřování docházelo často ke zjištění, že se jedná buď o falešná udání či provinění nespádající pod velký retribuční dekret, což vedlo k hromadnému propouštění, proti kterému veřejnost (např. dělníci z královéhradecké tovární pobočky firmy Škoda) protestovala. V září 1945 Klement Gottwald požadoval rozšíření působnosti a přísnosti velkého dekretu, místo toho vznikl přes noc nový dekret vypracovaný ministrem vnitra, Václavem Noskem. Zároveň s tímto dekretem schválila vláda i dekret č. 137, podle kterého měl být každý zatčený obviněn do osmi dnů, nebo musí být propuštěn.⁵² Tzv. malý retribuční dekret vznikl hlavně z důvodu, že „drobné“ přečiny nešlo trestat podle dekretu č. 16, jelikož mimořádné lidové soudy vynášely nejnižší trest 5 let vězení.

27. října 1945 byl publikován dekret prezidenta republiky č. 138/1945 Sb., „o trestání některých provinění proti národní cti“, tzv. malý retribuční dekret s platností pouze pro české

⁴⁸ Kateřina KOČOVÁ, *Činnost mimořádných lidových soudů. MLS Česká Lípa, Liberec a Litoměřice*, Disertační práce Fakulta humanitních studií Hradec Králové, Hradec Králové, 2006.

⁴⁹ V tu chvíli odklad 24 hodin.

⁵⁰ Jan KUKLÍK, *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů: Dekrety prezidenta republiky 1940 – 1945*, Praha 2002, s. 377 – 378.

⁵¹ Tamtéž, s. 379.

⁵² FROMMER: c. d., s. 251 – 254.

země. Ministerstvo vnitra vydalo 26. listopadu 1945 směrnice⁵³ a postupně tři dodatky ze dnů 7. května 1946, 28. listopadu 1946 a 7. ledna 1947, které činnost TNK upřesňovaly.⁵⁴ Jeho potřeba se projevila po zahájení činnosti mimořádných lidových soudů, kdy v některých případech vážnost provinění neodpovídala ani nejnižším možným trestům. Zatímco mimořádné lidové soudy spadaly pod ministerstvo spravedlnosti, jež řídili národní socialisté, tak trestní nalézací komise řídilo ministerstvo vnitra ovládané komunistickou stranou. Samotný dekret měl pouze čtyři paragrafy, a obsahoval řadu problematických pasáží. Podle Benjamina Frommera scházely přesné definice vágních pojmů jako veřejné pohoršení či urážka národního cítění. Tento dekret posílil moc národních výborů na úkor parlamentu.⁵⁵

Nešlo-li o čin soudně trestný, spadal obžalovaný pod okresní národní výbory. Za veřejné pohoršení mohla TNK udělit trest veřejného pokárání, pokutu do výše jednoho milionu korun československých, vězení v trvání až jeden rok, či různé kombinace předchozích trestů. V případě vyměření peněžitě pokuty byl stanoven v případě nedobytnosti náhradní trest vězení.⁵⁶ Odsouzení na základě malého retribučního dekretu nebylo zanášeno do rejstříku trestů.⁵⁷

Dekrety se vztahovaly na činy spáchané za doby zvýšeného ohrožení republiky, tj. od 21. května 1938 do 31. prosince 1946.⁵⁸ Zákonem č. 245 z 18. prosince 1946 byla účinnost dekretů prodloužena až do 4. května 1947.⁵⁹

Původně měl být přijat jediný společný retribuční zákon, společný pro české země a Slovensko, nicméně delegáti Slovenské národní rady (dále jen SNR) prosadili vlastní nárok na zákonodárnou a výkonnou moc na Slovenku. Na území obnoveného Československa vznikl v rámci retribučního zákonodárství právní dualismus. SNR se neřídila ideou nepřetržité právní kontinuity ČSR, retribuční zákon nenavazoval na Zákon na ochranu republiky č. 50/1923 Sb., ani na jiné právní normy.⁶⁰ Retribuce na Slovensku se řídila podle nařízení č. 33/1945 Sb. o potrestání fašistických zločinců, okupantů, zrádců a kolaborantů a o zřízení lidového soudnictví z 15. května 1945. Na Slovensku vznikly místní lidové soudy soudící místní činitelé Hlinkovy slovenské ľudové strany, okresní lidové soudy a Národní soud

⁵³ č. B-2220-23/11-45-I/2.

⁵⁴ Jan KUKLÍK, *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů: Dekrety prezidenta republiky 1940 – 1945*, Praha 2002, s. 385 – 386.

⁵⁵ FROMMER: c. d., s. 255.

⁵⁶ KUKLÍK: c. d., s. 385

⁵⁷ BORÁK: c. d. s. 38.

⁵⁸ KUKLÍK: c. d., s. 372.

⁵⁹ KUKLÍK: c. d., s. 384.

⁶⁰ Ivo PEJČOCH, Jiří PLACHÝ a kol., *Okupace, kolaborace, retribuce*, Praha 2010, s. 233.

v Bratislavě. K hlavním trestům patřil trest smrti, odnětí svobody na 30 let, konfiskace majetku, odnětí svobody a zbavení občanských práv na dobu 2 až 15 let či veřejné pokárání.⁶¹ Nařízení č. 33 stanovilo konec činnosti soudů na 31. prosince 1947. K tomuto datu soudy uzavřely přibližně tři čtvrtiny případů z celkového počtu 38 000 podaných udání. 60% kauz skončilo osvobozujícím rozsudkem, 40% obviněných bylo odsouzeno. Z 65 trestů smrti bylo vykonáno 29 poprav.⁶² Z toho vyplývá, že na Slovensku proběhla retribuce mnohem mírněji a klidněji než v českých zemích.

V příloze na konci práce je uveden tzv. malý retribuční dekret v celém svém znění.

⁶¹ KUKLÍK: c. d., s. 380 – 381.

⁶² Ivo PEJČOCH, Jiří PLACHÝ a kol., *Okupace, kolaborace, retribuce*, Praha 2010, s. 236.

4. TRESTNÍ NALÉZACÍ KOMISE⁶³

Trestní nalézací komise byly zřízeny u okresních národních výborů, a staly se nástrojem vykonávání dekretu prezidenta republiky č. 138/1945 Sb., o trestání některých provinění proti národní cti. Spadaly pod ministerstvo vnitra vedené KSČ, a první směrnice řídící jejich činnost byly vydány dotyčným ministerstvem 26. listopadu 1945, a postupně novelizovány třemi dodatky. Mimořádné lidové soudy a Národní soud spadaly pod ministerstvo spravedlnosti ovládané národními socialisty.

To vedlo k věcným sporům, jelikož jak KSČ, tak i ČSNS měly různé názory na podobu retribuice v českých zemích. Ještě před skončením retribuice začali komunisté hodnotit poválečnou retribuici. Kopecký označil retribuici jako nejtrapnější kapitolu v poválečné transformaci, Gottwald ji přirovnal k totálnímu fiasku. Vládní ministři z řad KSČ dokonce obvinili Prokopa Drtinu z toho, že držel ochrannou ruku nad kolaboranty.⁶⁴

TNK měly čtyři členy. Směrnice doporučovaly, aby alespoň jeden člen komise měl dokončené právnické vzdělání, nicméně nemusel být soudcem. Členy do komise dosazovaly ONV. Vedlo to k tomu, že se v komisi nemusel nacházet nikdo znalý práva, tudíž lidé, kteří nikdy nepřišli do styku s předpisy. Členy TNK měli být lidé, kteří se v průběhu okupace vyznamenali. Tito lidé se pravděpodobně nedokázali oprostit od válečného zážitku a podle vlastního měřítko rozhodovali o vině druhých, kteří se snažili okupaci pouze přežít.

Směrnice nařizovaly zřídit u místních národních výborů bezpečnostní komise, které shromažďovaly došlá udání, jež předkládaly okresnímu národnímu výboru. Ten buď spis postoupil příslušnému soudu, pokud se jednalo o trestný čin anebo případ vyšetřil, shledal-li podstatu provinění proti národní cti. Výsledky šetření předal trestní nalézací komisi. Jak již bylo řečeno, doba tzv. zvýšeného ohrožení republiky začala 21. května 1938 a skončila 31. prosince 1946. Otázku vyvolává stanovení konce tzv. doby zvýšeného ohrožení republiky. Proč až takhle pozdě, když druhá světová válka v Evropě skončila 8. května 1945 kapitulací Německa? Jednalo se snad o jeden z prvních kroků Komunistické strany Československa při cestě za převzetí moci či snad chtěla mít vláda obnoveného Československa jistotu, že v republice zůstanou pouze uvědomělí Češi a Slováci? Ve druhém případě by se staly trestní nalézací komise vhodným prostředkem, jak tohoto cíle dosáhnout.

⁶³ Pokud není uvedeno jinak, informace pocházejí ze směrnice ministerstva vnitra ze dne 26. 11. 1945 č. B 2220 – 23/11-45-I/2.

⁶⁴ Benjamin FROMMER, *Národní očista: Retribuce v poválečném Československu*, Praha 2010, s. 410.

Po shodě členů komise se mohl dostavit k trestnímu řízení obviněný i s právním poradcem, který ale nemohl do procesu zasahovat. Obžalovaný neměl ani právo předvolávat svědky ve svůj prospěch či nahlížet do spisů. Na druhou stranu se stíhání odehrávalo na svobodě a odsouzený měl možnost odvolat se k Zemskému národnímu výboru v Praze či v Brně, kde už působili vyškolení právníci.⁶⁵

Delikty, které měly komise soudit, jsou následující:

- hlášení se k německé nebo maďarské národnosti
- politická spolupráce s Němci či Maďary, hospodářský styk s nimi přesahující míru nezbytnosti
- členství ve fašistických organizacích a horlivé počínání si v nich
- propagování, obhajování, vychvalování nebo podpora nacismu, fašismu a antisemitismu
- schvalování či podpora nepřátelských projevů a činů fašistů, nacistů a českých či slovenských zrádců
- odborná spolupráce s Němci, Maďary a zrádci přesahující míru nezbytnosti
- kontakt s německými a maďarskými úřady s cílem získání výhod a poskytování úplat a výhod okupantům
- zneužívání vedoucí funkce, dosažené pomocí okupantů, k vlastnímu obohacení
- společenský styk s Němci a Maďary přesahující míru nutnosti
- terorizování Čechů a Slováků za cílem zalíbit se okupantům

Provinění proti národní cti v podobě žádosti o německou národnost se týkalo těch Čechů, kterým byla žádost zamítnuta. Od roku 1947 byli trestáni i ti, kteří získali německé občanství, a tudíž se stali Němci.⁶⁶

Souzení dle tzv. malého retribučního dekretu měli být pouze českoslovenští státní občané české, slovenské či jiné slovanské národnosti.⁶⁷ Výjimka byla u provinění zneužívání vedoucí funkce a terorizování. Trestný čin musel vzbudit veřejné pohoršení, které mělo být zjištěno (ověřeno) výslechy svědků, např. z místa pracoviště. Řízení mělo být zastaveno v případě, že obžalovaný jednal pod nátlakem či ve prospěch jednotlivce, českého národa

⁶⁵ FROMMER: c. d. s. 258 – 260.

⁶⁶ FROMMER: c. d. s. 269 -270.

⁶⁷ Jindřich STACH, *Provinění proti národní cti a jejich trestání podle dekretu presidenta republiky ze dne 27. října 1945, čís. 138 Sb.*, Brno 1946.

či republiky. Podle tzv. malého retribučního dekretu se skutky promlčovaly ve lhůtě šesti měsíců ode dne účinnosti samotného dekretu.⁶⁸

V prvním dodatku ke směrnicím vnitra ze dne 26. listopadu 1945 jako stěžejní bod vstupoval v platnost další typ provinění, a to vědomě či z hrubé nedbalosti učiněné nesprávné prohlášení o státní a národní spolehlivosti osoby, která se provinila proti Československé republice či českému a slovenskému národu.⁶⁹

Druhý dodatek z 28. listopadu 1946 upravoval podobu trestní nalézací komise. Počet členů se zvýšil na pět, a okresní národní výbor volil členy tak, aby v komisi byli zastoupeni členové všech politických stran. V komisích se měli nacházet lidé, kteří se v minulosti vyznamenali bojem proti nacismu. I toto může vést k polemice, zda jsou lidé schopni zůstat objektivní pod tíhou zážitků, např. z pobytu v koncentračních táborech. Každý člen měl vlastního náhradníka, který ho zastupoval v případě zaneprázdněnosti. V případě absence člena i jeho náhradníka se projednávání odročovalo na nejbližší pracovní den, kdy může rozhodnout už nadpoloviční většina. Rozhodoval nadpoloviční počet hlasů všech přítomných.⁷⁰

ONV by měly zajistit co nejrychlejší průběh řízení, a to bez zvláštních finančních výdajů. Komise by měly být výkonnější přidělením pomocníků z jiných oborů.⁷¹ 7. ledna 1947 ministerstvo vnitra vydalo třetí dodatek. V případě hlášení se k německé či maďarské národnosti bylo možno zahájit trestní řízení bez ohledu na státní příslušnost obžalovaného, což před tím možné nebylo.⁷²

Vykonávání členství v trestních a nalézacích komisích bylo prohlášeno občanskou povinností. Za její porušení mohl následovat trest ve formě peněžitého trestu až 5 000 Kčs nebo trest vězení až pět dní.⁷³ To mohlo být způsobeno nechotou soudců z lidu vykonávat tuto činnost, jejich absencí či např. dostavování se na schůze v podnapilém stavu. Lze předpokládat, že lidé byli už z dlouho trvající retribuční unaveni.

Za problematické považují neurčitost tzv. malého retribučního dekretu, a to hlavně v nepřesné klasifikaci provinění. Nikde nebyla přesně definována provinění proti národní cti, což poskytlo značný prostor pro zahrnutí celé škály přestupků. Také hranice míry přesahující

⁶⁸ KUKLÍK: c. d., s. 387.

⁶⁹ Ministerstvo vnitra: Č. B-222O-23/11-45-I/2, *Dodatek ke směrnicím ministra vnitra ze dne 26. listopadu 1945.*

⁷⁰ Ministerstvo vnitra: Č. B-222O-23/11-46-I/2, *Druhý dodatek ze dne 28. listopadu 1946 ke směrnicím ministra vnitra ze dne 26. listopadu 1945.*

⁷¹ Tamtéž.

⁷² Ministerstvo vnitra: Č. B-222O-23/12-46-I/2 *Třetí dodatek ze dne 7. ledna 1947 ke směrnicím ministra vnitra ze dne 26. listopadu 1945.*

⁷³ Mečislav BORÁK, *Spravedlnost podle dekretu*, Šenov u Ostravy 1998, s. 38.

nezbytnost, převážně uplatňovaná u styků s Němci, nebyla určena, a tudíž rozhodnutí zůstávala na jednotlivých trestních nalézacích komisích. Stejný problém se objevil i u členství ve fašistických organizacích, kdy samotné členství nebylo povětšinou trestáno, ale účast na schůzích už ano.

Tzv. malý retribuční dekret obsahoval i termín veřejné pohoršení, které už ale nadále nerozvíjel. V praxi to znamenalo to, že pokud dotyčný svým chováním vzbudil nevoli svého okolí (i kdyby jedince), provinil se proti národní cti a hrozilo mu potrestání. Toto pohoršení se často snažili členové komisí vysledovat ve svědeckých protokolech. Opět ale rozhodovala etická hranice jedince. Co pohorší jednoho, nemusí vzbudit žádnou reakci u jiných. V dnešním světě, kdy neexistuje prakticky žádné tabu a „omezení“, jsou taková provinění jako milostný poměr či nepřístojné výroky k nepochopení. O (ne)vážnosti výroků svědčí i to, že většina z nich se odehrála v hospodě či v rozrušeném stavu.

Jak bylo již zmíněno, trestní nalézací komise měly pouze Slované. Vláda chtěla vytvořit homogenní stát, jehož příslušníky budou státně spolehliví a loajální občané. Zatímco valná většina Němců byla odsunuta v letech 1945 – 1946, tak kolaboranti, zrádci a jejich pomahači měli být potrestáni mimořádnými lidovými soudy a trestními nalézacími komisemi. Na kolik se to podařilo, zůstává otázkou.

5. TRESTNÍ NALÉZACÍ KOMISE V TURNOVĚ

Na jaře roku 1945 začaly údajně ještě aktivněji vystupovat partyzánské skupiny, jejichž úspěšné akce na Semilsku a Lomnicku vedly k otevřenému odporu proti okupantům. 1. května 1945 měl shořet symbol nacismu, orlice na turnovském náměstí, a o čtyři dny později údajně zmizely německé nápisy a symboly⁷⁴. Do Turnova dorazili první vojáci Rudé armády 9. května 1945. S koncem války se podařilo německou posádku bez boje odzbrojit a 10. května 1945 již byla na turnovském náměstí vítána sovětská armáda.⁷⁵ Semilsko bylo v letech 1945-1960 rozděleno do tří okresů, přičemž jeden z nich byl turnovský s připojeným Frýdštejnem a Českým Dubem. Každý z nich měl údajně jiné politické a hospodářské podmínky. Podle publikace z roku 1948 měli v Turnově velký vliv národní socialisté spjatí s bývalými agrárníky.⁷⁶ Štěpánek ve své publikaci uvádí, že na Turnovsku ve volbách v roce 1946 zvítězili národní socialisté, zatímco v pohraničí zvítězili převážně komunisté.⁷⁷

Trestní nalézací komise v Turnově zahájila svoji činnost 15. února 1946. Ten den zastavila řízení proti bývalému řediteli mlékárny Františku Kocarovi, který údajně zdravil nacistickým pozdravem Němce přicházející do podniku.⁷⁸ Poslední trestní výměry vypracovala dne 2. května 1947, celkem pro šest obžalovaných.⁷⁹

Předsedou Trestní nalézací komise v Turnově byl jmenován JUDr. Alexander Dymeš, z dalších spisů jsou známa následující jména členů: Josef Kovář, František Podskalský, František Beneš a Josef Rašín. Zapisovatelku dělala Věra Pachtová.⁸⁰

Z analýzy dochovaných spisů vyplývá, že komise v prvním roce působení pracovala víceméně systematicky. Často se v jeden den sešla stejná obžalování. Členové komise vynášeli většinou stejné či alespoň podobné rozsudky za stejné přechyny. Kdo ale určil výše trestů za jednotlivá provinění? Dekret hovořil pouze o možnostech potrestání v obecné rovině. Kdo rozhodoval o tom, jaké zločiny budou závažnější a naopak? O těchto věcech pravděpodobně rozhodovala přímo trestní nalézací komise jakožto výkonný orgán.

⁷⁴ Miroslav ŠTĚPÁNEK, *700 let města Turnova*, Turnov 1972.

⁷⁵ Michal BABÍK-Miroslav COGAN, *Turnovsko*, Praha 2007, s. 17-18.

⁷⁶ Miroslav KUBÁT, *Semilsko*, Hradec Králové 1948, s. 121

⁷⁷ Miroslav ŠTĚPÁNEK, *700 let města Turnova*, Turnov 1972.

⁷⁸ Narodil se v Mníšku 4. srpna 1908. SOKA Semily fond, TNK, karton 9.

⁷⁹ Jaroslav Černohouz, řízení zastaveno, SOKA Semily fond, TNK, karton 22.

Štěpán Drahoňovský, řízení zastaveno, SOKA Semily fond, TNK, karton 3.

Jaroslav Šimon, řízení zastaveno, SOKA Semily fond, TNK, karton 18.

František Tumajer, řízení zastaveno, SOKA Semily fond, TNK, karton 19.

Marie Häckelová, peněžitá pokuta 10 000 Kčs, SOKA Semily fond, TNK, karton 4.

Zdeňka Korešová, vězení 6 měsíců a peněžitá pokuta 10 000 Kčs, SOKA Semily fond, TNK, karton 22.

⁸⁰ Z analýzy spisů TNK Turnov. SOKA Semily, fond TNK.

Jednotlivá udání, která podávali lidé-udavači, směřovala nejčastěji k místním či okresním národním výborům a okresním soudům. Za účelem shromažďování udání zřídily MNV bezpečnostní komise. ONV posléze zřídil vyšetřovací komise (dále jen VK), které prozkoumaly došlá udání od bezpečnostních komisí. VK shromažďovala fakta o obžalovaných, prováděla jejich výslechy i výslechy jednotlivých svědků. Kromě toho doplňovala důkazní materiál dalšími důkazy, jako např. osvědčení o národní spolehlivosti, pracovní posudky, žádost, účty atd. Pokud VK došla ke zjištění, že došlo k naplnění skutkové podstaty trestného činu podle tzv. malého retribučního dekretu, zahájila šetření a výsledky předala trestním nalézacím komisím. Pokud shromážděný materiál nebyl dostačující, vyžádala si komise další šetření a provedla doplňující výslechy.⁸¹ Bohužel se nedochovaly materiály, na kterých by se dal fakticky charakterizovat vztah vyšetřovací komise a Trestní a nalézací komise v Turnově, popřípadě bezpečnostní komise.

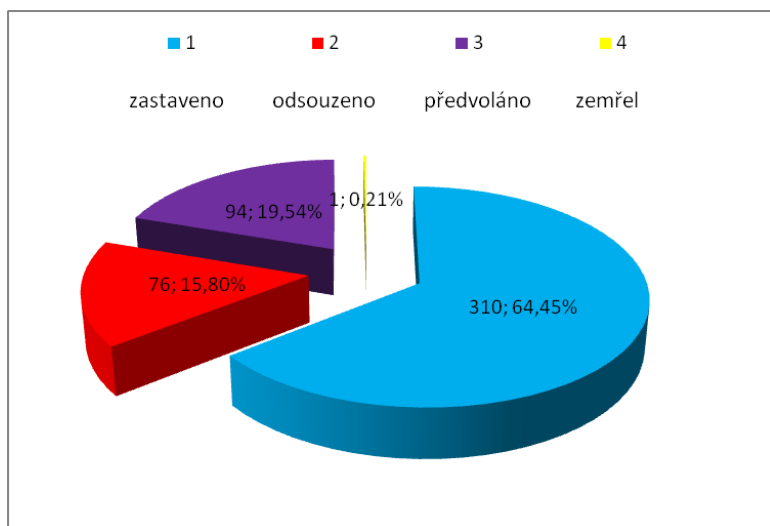
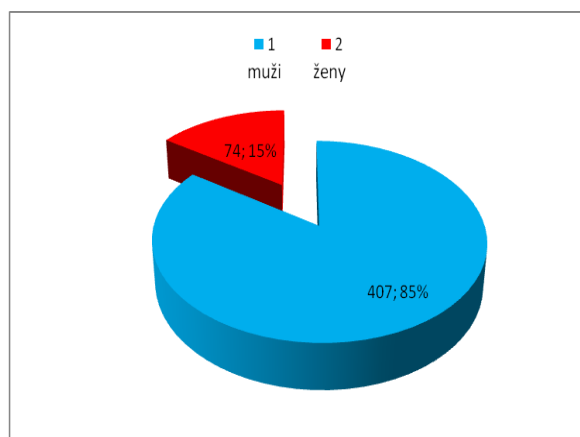
⁸¹ Směrnice ministerstva vnitra ze dne 26. 11. 1945, č. B-2220 – 23/11 – 45 – I/2.

6. CHARAKTERISTIKA TNK V TURNOVĚ

Z analýzy dochovaných spisů vyplývá, že Trestní nalézací komise v Turnově řešila 481 případů, 407 (85%) mužů a 74 žen (15%).

Ve 310 kauzách vynesli členové komise osvobozující rozsudek a 76 osob shledali vinnými proti národní cti. 94 osob obdrželo pouze předvolání o zahájení trestního řízení a jeden člověk v průběhu vyšetřování zemřel⁸². Ve spisech předvolaných osob se nacházejí pouze dotyčná předvolání, což může být způsobeno dvěma důvody. Buď se trestní nálezy nedochovaly, anebo pravděpodobnější varianta, že stání nikdy neproběhlo a zůstalo u oznámení o zahájení řízení.

Většina oznámení nesla data 23. a 24. května 1946, tedy pouhých pár dní před volbami, které proběhly 26. května 1946.⁸³ V roce 1946 se konaly volby do Ústavodárného národního shromáždění, ve kterých uspěli komunisté. Údajně bylo rozesláno 250 až 300 000 obsílek, což vedlo ke ztrátě volebního práva. Většina obvinění byla falešná. 21. února 1946 byl vydán zákon o úpravě stálých voličských seznamů, jehož paragraf 22 zbavoval volebního práva každého, na koho bylo podáno trestní oznámení kvůli údajné kolaboraci, a současně na něj byla uvalena vyšetřovací vazba. Toto opatření se týkalo pouze velkého retribučního dekretu, dekretu o Národním soudu a nařízení SNR č. 33. V případě tzv.

malého retribučního dekretu ztrácel volební právo pouze odsouzený, a to na jeden až tři roky. Podle paragrafu 23 tohoto zákona bylo možno uvést ve voličských seznamech poznámku o překážce volebního práva, pokud to „vyžadoval veřejný zájem“. O tom rozhodovaly ONV zvláštní

⁸² František Anděl, SOkA Semily fond, TNK, karton 1.

⁸³ SOkA Semily fond, TNK, karton 1-24.

komisí.⁸⁴ Na základě studia soudních materiálů mohu s tezí Mečislava Boráka souhlasit jen částečně. Padesát čtyři osob mohlo být připuštěno k volbám, i když spáchaly provinění proti národní cti, což znamená, že to mohli být potenciální voliči buď KSČ, či jakékoliv jiné politické strany.

Sociální složení obžalovaných bylo pestré. Početně nejsilnější skupinu tvořili rolníci (39), dělníci (19) a obchodníci (25). Před komisí stanuli i úředníci (14), autodopravci (5), skláři a brusiči drahokamů (4), zemědělci (13), číšníci (3) a příslušníci vojenských útvarů. Nechyběl ani advokát, zubní technik, národní správce či malíř. U žen se nejvíce uvádělo jako povolání v domácnosti (26 žen) či dělnice (8).⁸⁵

6.1. Činnost TNK v roce 1946

V roce 1946 Trestní a nalézací komise v Turnově projednala 238 případů, z čehož 218 případů zastavila a u 20 osob vynesla odsuzující rozsudek, z toho pouze u dvou žen. A i v jejich případech lze někdy pochybovat o skutečné vině. Počet rozsudků je poměrně nízký, alespoň v porovnání s Trestní nalézací komisí v Liberci, která za příslušný rok vynesla 50 odsuzujících rozsudků.⁸⁶ Z těchto údajů lze vyvozovat, že členové komise nepodlehli tehdejší poválečné situaci a pravděpodobně jednali na základě faktů, a nikoliv zkreslených údajů, které se objevují s narůstajícím počtem případů v roce 1947. Nízké počty odsuzujících rozsudků souvisí s tím, že samotné udání, často falešné, bylo beztrestné, a tak toho mohl každý zneužít, aniž by se obával následků. Jak uvádí Frommer, celorepublikově dvě třetiny všech případů nekončily odsuzujícím rozsudkem.⁸⁷ To kopíruje i situaci u TNK Turnov. Komise přihlížela v jednotlivých případech ke vztahům mezi obžalovanými a svědky, dále věku a existenční situaci v době okupace.

Z hlediska výše trestů padly tři veřejná pokárání a čtyři peněžité pokuty. Po třech případech TNK v Turnově vynesla rozsudky v podobě vězení a veřejného pokárání, vězení a peněžité pokuty a kombinaci všech tří trestů. Pět osob bylo potrestáno peněžitou pokutou a veřejným pokáráním. Nejnižší pokuta byla 200 Kčs⁸⁸ a nejvyšší peněžitá pokuta se vyšplhala až k půl milionu korun československých. Obžalovaný byl továrník, takže zde byla

⁸⁴ Pavel KMOCH, *Trestní nalézací komise Benešov u Prahy*, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická Liberec, Rukopis 2011.

⁸⁵ SOKA Semily fond, TNK, karton 1-24.

⁸⁶ Václav RYBÁŘ, *Trestní a nalézací komise v Liberci v letech 1945 – 1948*, Bakalářská práce Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická, Liberec 2009, s. 43.

⁸⁷ FROMMER, c. d., s. 300.

⁸⁸ Kateřina NAJMANOVÁ, SOKA Semily fond, TNK, karton 13.

reálná šance, že touto částkou disponuje, a pravděpodobně to i důvod byl, proč komise tento trest vynesla.⁸⁹ Nejkratší vězení trvalo deset dní⁹⁰ a nejdelší bylo stanoveno na jeden rok.⁹¹

Údajná provinění byla poměrně různorodá. Osm obviněných se mělo provinít údajným společenským či hospodářským stykem s Němci, šest obžalovaných bylo údajnými členy fašistických organizací (hlavně NOF a Vlajky). Zbytek se provinil podle spisů buď hanlivými výroky, urážkou Čechů, nesociálním jednáním či podporou Němců.

TNK v Turnově nezasedala pravidelně, pouze ve vybrané dny. Některé dny vybočují značným množstvím projednaných případů. Na příklad 30. července 1946 bylo zastaveno dvacet pět případů, 11. října 1946 dvacet případů, které se týkaly obžaloby za členství ve Sdružení svazu válečníků - kamarádství v Turnově. Všichni obžalovaní podle TNK neprojevili horlivou činnost, a ani nevykonávali vrcholné funkce. 17. září 1946 bylo projednáno a zastaveno patnáct případů, 5. prosince 1946 dvacet dva případů, 31. října 1946 jedenáct případů. V roce 1946 se členové komise sešli celkem na čtyřiceti dvou schůzích, nejvíce v měsíci září. V některých měsících jsou nápadně vysoká čísla projednaných případů při minimálním počtu schůzí, např. v prosinci připadá průměrně na jedno zasedání jedenáct případů. v červenci osm spisů na jednu schůzi. Lze předpokládat, že trestní výměry byly dopředu připraveny, a členové komise je v dny zasedání pouze vynášeli, a případy již neprojednávali

	leden	únor	březen	duben	květen	červen	červenec	srpen	září	říjen	listopad	prosinec
zasedání	-	3	5	2	4	3	4	3	6	5	4	3
případy	-	3	5	9	9	13	32	19	40	42	31	33

6.1.1. Odsuzující rozsudky

Jednotlivé případy jsou řazeny podle typu trestů, tedy od veřejného pokárání, peněžité pokuty, vězení a dále jednotlivé kombinace. Pokud to bylo možné, tak jsem u každého trestu uvedl dva případy kvůli porovnání, jak komise posuzovala jednotlivé přečiny a jakou míru vážnosti jim přisuzovala. Jen v několika případech Trestní nalézací komise v Turnově vynesla za stejný přestupek odlišný trest, viz níže popsané případy Františka Hájka a Josefa Brodského.

⁸⁹ Karel Pitaš, SOkA Semily fond, TNK, karton 14.

⁹⁰ Ferdinand Bursa starší, SOkA Semily fond, TNK, karton 2.

⁹¹ Vladiboj Walter Krásný, SOkA Semily fond, TNK, karton 10.

Josef Neřuka, narozený 21. července 1880, prý v červnu 1944 písemně vyhrožoval Františku Horákovi, dozorci rybolovu, zákrokem okupantů, jelikož mu zabavil rybářské náčiní (Neřuka zde pytláčil). V onom dopise tvrdil, že patřilo synovi německého příslušníka a poukazoval na německé zákony a ochranu německých dětí. Na základě důkazu v podobě dopisu a vlastního doznání ho TNK v Turnově odsoudila 14. listopadu 1946 k veřejnému pokárání za vyhrožování českému lidu a odvolávání se na německé úřady.⁹² Stejný trest vyměřila autodopravci Františku Hájkovi, který údajně uspořádal ve svém bytě večírek pro příslušníky německé národnosti, což členové komise klasifikovali jako společenský styk s Němci přesahující míru nutnosti. Dotyční příslušníci byli pouze známí, kteří přijali německou národnosti, nikoliv členové Gestapa.⁹³

Josef Sýkora se podle komise provinil dobrovolným přispíváním na německý červený kříž a vírou ve vítězství Německa, kterou dával najevo, za což byl potrestán peněžitou pokutou v hodnotě 5 000 korun československých.⁹⁴ Za údajné členství v Národní obci fašistické (dále jen NOF) od roku 1938 a dobrovolné vykonávání činnosti důvěrníka v ní (vybírání příspěvků) odsoudila TNK v Turnově 20. listopadu 1946 Ladislava Vokřínka k peněžité pokutě v hodnotě 10 000 Kčs, v případě nedobytnosti jedním měsícem vězení.⁹⁵

František Kvasnička se měl stát členem NOF a na základě dobrovolné přihlášky konat práci v Německu. 25. října 1946 ho Trestní nalézací komise v Turnově odsoudila k veřejnému pokárání formou vývěsky po dobu dvou týdnů a peněžité pokutě v hodnotě 11 000 Kčs.⁹⁶ Stejný trest v podobě veřejného pokárání a pokuty 5 000 Kčs postihl rolníka Josefa Brodského, narozeného 7. září 1908 v Roudném, za údajný společenský styk s Němci přesahující míru nutnosti.⁹⁷

Ferdinand Bursa starší obdržel 11. září 1946 od členů komise trestní výměr v podobě deseti dnů vězení a pokutě 10 000 korun československých, splatné do jednoho měsíce. Měl se provinit členstvím ve fašistickém sdružení obecního zastupitelstva.⁹⁸ Bohuslav Pech, narozený 16. května 1911 v Ústí u Staré Paky, provedl několik přestupků. Údajně pronesl hanlivý výrok o Edvardu Benešovi, kdy ho označil za skrčka a lumpa, dále se měl stýkat

⁹² Josef Neřuka, SOKA Semily, fond TNK, karton 13.

⁹³ František Hájek se narodil 1. září 1885 v Zahořanech a pracoval jako hoteliér ve Slávii v Turnově. SOKA Semily, fond TNK, karton 4.

⁹⁴ Sýkora se narodil 12. května 1891 v Lánech u Nymburku. TNK ho odsoudila 6. srpna 1946. SOKA Semily, fond TNK, karton 12.

⁹⁵ Obžalovaný Ladislav Vokřínek se narodil 15. dubna 1906 v Újezdu pod Troskami. SOKA Semily, fond TNK, karton 21.

⁹⁶ František Kvasnička se narodil 11. listopadu 1898 v Nových Dvorech. SOKA Semily, fond TNK, karton 11.

⁹⁷ Trestní nález byl vynesena 14. listopadu 1946. SOKA Semily, fond TNK, karton 2.

⁹⁸ Obžalovaný Ferdinand Bursa starší se narodil 3. srpna 1897 v Bělé, povoláním rolník. SOKA Semily, fond TNK, karton 2.

s členy Gestapa a příslušníky německé kriminální policie a nakonec se prý v letech 1941 až 1945 zabýval prodejem truhlářských potřeb přesahujícím míru nezbytnosti za účelem vlastního obohacení a podporování okupantů. Na základě svědeckých protokolů a vlastního doznání ho členové komise potrestali 27. února 1946 šestiměsíčním vězením a padesátitisícovou pokutou.⁹⁹

Josef Fürst prý zaslal děkovný dopis bývalému ministru školství a lidové osvěty Emanuelovi Moravci¹⁰⁰ k podpisu jeho knihy *V úloze mouřenína*¹⁰¹. 11. září 1946 ho TNK v Turnově odsoudila k veřejnému pokárání po dobu 14 dnů a k vězení ve stejném rozsahu.¹⁰² Ke stanovení tohoto poněkud přísnějšího trestu vedlo pravděpodobně to, že právě Moravec byl považován za jednoho z nejvýznamnějších představitelů kolaborace.

Jak již bylo zmíněno, 217 případů bylo zastaveno. Přes 100 obvinění spočívalo v údajném členství ve fašistických organizacích, nejvíce ve Vlajce, NOF a Českém svazu válečníků-kamarádství v Turnově. 31 osob bylo obviněno z kontaktů s Němci a 20 osob se mělo provinít udavačstvím. Zbylá obvinění spočívala např. v hanlivých výrocích, vyhrožování či v nesociálním jednání.

6.1.2. Osvobozující rozsudky

Tyto případy jsem vybral na základě toho, že v nich členové TNK přihlédl i k vnějším okolnostem. Ať už se jednalo o osobní či sousedské spory, spáchání přestupku pod nátlakem.

Jaromír Drašnar, narozený 3. ledna 1902, se měl dle udání dopustit vyhrožování. Nicméně na základě svědeckých protokolů komise zjistila, že se jednalo o osobní spor, a tudíž případ 20. listopadu 1946 zastavila.¹⁰³

Případ Františka Kocara členové komise zastavili 15. února 1946. Dotyčný údajně zdravil Němce nacistickým pozdravem. TNK však přihlédla k tomu, že Kocar úspěšně

⁹⁹Bohuslav Pech, SOkA Semily, fond TNK, karton 14.

¹⁰⁰ Emanuel Moravec se narodil 1893. Za první světové války působil jako důstojník čs. legií v Rusku, po návratu

do Československé republiky jako voják z povolání. V roce 1931 se stal profesorem válečných dějin a strategie na Vysoké škole válečné v Praze. Po 15. 3. 1939 obhajoval spolupráci s okupační mocí jako jedinou možnou alternativu z hlediska národních zájmů. Jeden z hlavních představitelů kolaborace. V letech 1942 – 1945 ministr školství a lidové osvěty. V roce 1945 po Pražském povstání spáchal sebevraždu. ENCYKLOPEDIE UNIVERSUM, s. 686. Více viz Jiří PERNES, *Až na dno zrady: Emanuel Moravec*, Praha 1997.

¹⁰¹Emanuel Moravec tuto knihu napsal počátkem roku 1939 a věnuje se v ní rozboru meziválečné, a hlavně předmnichovské geopolitické a vojenské situace v Evropě.

¹⁰² Josef Fürst se narodil 16. září 1917 v Praze a pracoval jako truhlářský dělník. SOkA Semily, fond TNK, karton 4.

¹⁰³ Jaromír Drašnar, SOkA Semily, fond TNK, karton 3.

intervenoval u německých úřadů ve věci pronásledovaných a zatčených osob Gestapem, a proto ho nepotrestala.¹⁰⁴

Trestní nalézací komise v Turnově 6. srpna 1946 zastavila případ Josefa Vorlického, obviněného z údajného udavačství. Na základě svědeckých protokolů bylo zjištěno, že se sice udání dopustil, nicméně až při vyšetřování Gestapem a pod pohrůžkou mučení.¹⁰⁵

Na základě analýzy dochovaných spisů vyplývá, že v prvním roce působení TNK v Turnově jednala systematicky a její členové se dokázali oprostit od všeobecně panující nálady „touhy po pomstě a krvi“. Je pravděpodobné, že si vedla přehled jednotlivých případů, přesněji odsuzujících případů. Za stejná provinění následovaly podobné tresty, viz peněžitá pokuta u údajných členů fašistické organizace NOF Bursy staršího a Kvasničky. Přihlížela k okolnostem, které vedly k provinění proti národní cti, viz případ Josefa Vorlického, dokonce i jasně vinné osoby osvobodila na základě jejich prospěšné činnosti za doby okupace, viz jednání Josefa Kocara. Členové komise odlišovali, zda se jedná o skutečná provinění, či pouze o nevyřízené účty mezi jednotlivci, jako např. u Jaromíra Drašnara. Další náznak systematického postupu lze vysledovat v projednávání případů, kdy například v jeden den (11. září 1946) zastavila dvacet případů údajného členství ve Svazu českých válečníků - kamarádství v Turnově. 5. prosince vynesla dokonce dvacet dva osvobozujících rozsudků.

6.2. Činnost TNK v roce 1947

V roce 1947 Trestní nalézací komise v Turnově projednala 147 případů, tedy o 110 případů méně než v předchozím roce. Vynesla 56 odsuzujících výroků, u 90 případů zastavila řízení a jedna osoba v průběhu trestního řízení zemřela. Potrestala 12 žen a 43 mužů. Zatímco v předchozím roce měla TNK v Turnově na projednávání skoro celý rok, přesněji jedenáct měsíců, v roce 1947 se čas zkrátil na pět měsíců. To znamená, že zatímco v roce 1946 připadlo na jeden měsíc přibližně 14 spisů, tak v tomto roce to bylo přes 29 spisů. V tomto roce přibyl počet schůzí a úměrně s tím i počet případů. Trestní nalézací komise v Turnově musela jednat rychle, jelikož se krátil vymezený čas její působnosti.

	leden	únor	březen	duben	květen
zasedání	8	10	11	11	2
případy	34	27	41	39	6

¹⁰⁴ František Kocara, bývalý ředitel mlékárny, se narodil 4. srpna 1908 v Mníšku. SOkA Semily, fond TNK, karton 9.

¹⁰⁵ Brusič Josef Vorlický se narodil 25. ledna 1914. SOkA Semily, fond TNK, karton 21.

6.2.1. Odsuzující rozsudky

Z hlediska výše výměry trestů vynesli členové komise pět trestů v podobě veřejného pokárání, sedm trestů ve formě peněžitě pokuty a stejný počet obžalovaných potrestala vězením. Tři osoby potrestala vězením a peněžitou pokutou, u čtrnácti kauz vynesla kombinaci vězení a veřejné pokárání a šestnáct obžalovaných veřejným pokáráním a peněžitou pokutou. Tři obžalovaní obdrželi výměr v podobě kombinace všech trestů. Nejnižší pokutu TNK stanovila na 200 Kčs a nejvyšší na 25 000 korun československých. Nejkratší vězení trvalo „symbolické“ tři dny a nejdelší deset měsíců. Veřejné pokárání se pohybovalo v rozmezí týdne až třiceti dnů.

V tomto roce se objevují závažnější provinění, jako je dobrovolné hlášení k německé národnosti (4), vyhrožování Gestapem, zneužívání německých úřadů ve vlastní prospěch či aktivní činnost ve fašistických organizacích (24). Objevují se opět styky s Němci, hanlivé výroky a udavačství.

František Pekař, narozen 20. ledna 1881, vstoupil v roce 1944 údajně dobrovolně do fašistické organizace Česká liga proti bolševismu a doprovodil to písemným prohlášením: *„Že tento mor lidstva musíme tak potírat, aby nikde a nikdy se neujal, jinak jest zkáza lidské kultury dovršena.“* Dále měl vychvalovat německý nacionálně socialistický režim a Adolfa Hitlera, stýkat se s Němci a používat nacistický pozdrav. Hájl se tím, že do Ligy proti bolševismu vstoupil pod výhružkou zastřelením, což ale nebylo prokázáno. Výše uvedené přečiny potvrdili ve svých výpovědích Josef Nakeš, Marie Rychtářová a Marie a Ladislava Kučerovy. TNK v Turnově ho potrestala 13. března 1947 veřejným pokáráním po dobu dvou týdnů.¹⁰⁶ František Lamač se podle rozhodnutí členů komise provinil udržováním společenských styků s Němci a zdravením nacistickým pozdravem, za což 10. dubna 1947 obdržel trestní výměr ve stejné podobě jako Pekař.¹⁰⁷

František Kašpar prý v hostinci prohlásil, že se obrátí na německé úřady a postará se o to, aby mu zajistily bezpečnost a v druhé restauraci údajně varoval hostinského, aby se nevrátil zpět do vazby Gestapa, jelikož mu odmítl nalít. Oba výroky měl obžalovaný pronést pod vlivem alkoholu, a i přes to, že skutky nebyly dokázány, odsoudila ho Trestní nalézací komise v Turnově 27. února 1947 k peněžitě pokutě v hodnotě 10 000 Kčs splatné do osmi měsíců, v případě nedobytnosti vězení v délce trvání jednoho měsíce.¹⁰⁸ Jaroslav Kolář se

¹⁰⁶ František Pekař, SOkA Semily, fond TNK, karton 14.

¹⁰⁷ František Lamač se narodil 26. března 1906 v Oseku a pracoval jako vrátný. SOkA Semily, fond TNK, karton 11.

¹⁰⁸ František Kašpar, obchodník s hospodářskými stroji, se narodil 8. srpna 1903 v Hrazanech. SOkA Semily, fond TNK, karton 8.

v době zvýšeného ohrožení republiky stal údajně členem a zároveň jednatelem NOF. Po přezkoumání obvinění ho členové komise odsoudili k peněžitě pokutě 500 korun československých.¹⁰⁹

Václav Světlík, narozen 18. června 1920, prý působil jako aktivní člen Vlajky v letech 1939 až 1942, do které měl vstoupit podle vlastních slov na popud jistého Krále. Trestní nalézací komise v Turnově 24. února 1947 rozhodla, že se dotyčný provinil proti národní cti a odsoudila ho k pobytu ve vězení na měsíc a půl, do které se mu započítal pobyt ve vyšetřovací vazbě (měsíc a 18 dnů), čímž se trest de facto anuloval.¹¹⁰ Josef Kraus, narozený 30. ledna 1919, prý vstoupil do fašistické organizace Vlajky a účastnil se schůzí. Při výpovědi se bránil tím, že ho přemluvil jistý Vladislav Viewegh z Turnova. TNK v Turnově ho 5. března 1947 odsoudila k měsíci vězení, které si odpykal zajišťovací vazbou v délce jednoho měsíce a sedmi dnů.¹¹¹

Rudolf Vejnar v době zvýšeného ohrožení republiky údajně spáchal několik provinění: od roku 1939 vystupoval jako člen Svazu českých válečníků, v roce 1940 dobrovolně vstoupil do Vlajky, účastnil se jejích schůzí a nezabránil vyvěšování zesměšňujících karikatur prezidentů Masaryka a Beneše, schvaloval nacismus a dopustil se udání. Za všechna obvinění vyjma udavačství Gestapu, které se neprokázalo, byl odsouzen ke dvěma měsícům vězení a veřejnému pokárání. Vězení si odpykal ve vyšetřovací vazbě.¹¹² Podle TNK v Turnově se František Podobský stal členem a důvěrníkem NOF, v jejímž rámci jednal horlivě a schvaloval zatýkání českých lidí Gestapem. Potrestala ho 3. února 1947 veřejným pokáráním v délce trvání dvou týdnů a pětíměsíčním vězením. V zajišťovací vazbě strávil čtyři měsíce a dvanáct dnů.¹¹³

Krejčí Josef Šourek, narozený 2. prosince 1904 v Turnově, se měl stát v roce 1941 členem fašistické organizace Vlajka a o rok později členem Svazu českých válečníků – kamarádství v Turnově. Na základě seznamu členů Vlajky, kde byl uveden jako zástupce vedoucího, ho členové komise 17. dubna 1947 odsoudili k veřejnému pokárání a pokutě v hodnotě 1 000 Kčs.¹¹⁴ Podle obvinění Josef Novák udržoval a vyhledával společenský styk s Němcem Bethkem, kterého několikrát navštívil a za úplaty mu poskytoval

¹⁰⁹ Rozsudek TNK v Turnově nad obžalovaným vynesla 13. ledna 1947. Jaroslav Kolář se narodil 24. března 1901. SOKA Semily, fond TNK, karton 9.

¹¹⁰ Václav Světlík, SOKA Semily, fond TNK, karton 18.

¹¹¹ Josef Kraus pracoval jako číšník. SOKA Semily, fond TNK, karton 10.

¹¹² Obžalovaný obchodník Rudolf Vejnar se narodil 17. září 1888 ve Dvoře Králové. Rozsudek padl 13. února 1947. SOKA Semily, fond TNK, karton 20.

¹¹³ František Podobský, kominický mistr, se narodil 28. května 1890. SOKA Semily, fond TNK, karton 15.

¹¹⁴ Josef Šourek, SOKA Semily, fond TNK, karton 19.

potravin a obuv. Tato tvrzení byla podložena svědeckými protokoly a vlastním doznáním. Trestní nalézací komise v Turnově přihlédla k tomu, že podporoval osvobozené hnutí a vyměřila mu 12. února 1947 trest v podobě veřejného pokárání a peněžité pokuty 10 000 Kčs, v případě nedobytnosti vězení na jeden měsíc.¹¹⁵

František Svoboda, narozený 19. května 1878, měl vychvalovat a obhajovat fašistický režim, dále z vlastní iniciativy v roce 1942 navrhnout rozbití bust obou prezidentů, což nakonec sám provedl. TNK v Turnově ho potrestala pětidenním vězením a peněžitou pokutou v hodnotě 3 000 Kčs.¹¹⁶ Členové komise vyměřili Rudolfu Wildtovi 28. března 1947 trest v podobě třídenního vězení a pokuty 2 000 Kčs. Od roku 1940 údajně udržoval styky s Němci, podporoval nacismus, terorizoval Čecha Antonína Němce a využíval toho, že měl za družku Němku.¹¹⁷

6.2.2. Osvobozující rozsudky

Jaroslav Šimon, narozený 6. září 1894 v Soběslavicích, měl uspořádat slavnost na počest bývalého ministra zemědělství a lesnictví Hrubého. Trestní nalézací komise to neshledala jako přestupek proti národní cti a 2. května 1947 řízení zastavila.¹¹⁸ 20. února 1947 zastavila řízení proti Josefu Petrovi, který údajně vychvaloval Němce, což ale svědecké protokoly nepotvrdily.¹¹⁹

Činnost Trestní nalézací komise v Turnově za rok 1947 se značně liší od předchozího roku. V čem hledat důvody? Za prvé došlo ke zkrácení času na řešení případů. Pravděpodobně se změnilo i složení členů komise. Nicméně to nejsou všechny rozdíly. Zatímco v předchozím roce padaly za stejná provinění poměrně podobné tresty, tak pro rok 1947 je přesný opak. Jako příklad může sloužit provinění v podobě členství v organizaci Vlajka. Za úplně stejný přestupek padlo několik odlišných trestů, od veřejného pokárání až po kombinaci všech tří trestů, a to bez ohledu na horlivé jednání či agitační činnost. Pouze doba vězení se většinou pohybovala kolem šesti měsíců. Stejný problém se objevuje i při členství v NOF. Čím to je způsobeno? Komise pravděpodobně nenahlížela do zápisů z předchozích schůzí, a tudíž nemohla srovnávat. Další nesrovnalostí je posuzování jednotlivých provinění. Zatímco již zmiňovaný Svoboda se údajně dopustil jednoho přestupku v podobě vychvalování fašismu, obdržel poměrně vyšší trest než Wildt se zaznamenanými čtyřmi přestupky. Nejedná se pouze

¹¹⁵ Josef Novák se narodil 20. února 1914. SOkA Semily, fond TNK, karton 13.

¹¹⁶ Svůj trestní výměr obdržel František Svoboda 10. dubna 1947. SOkA Semily, fond TNK, karton 12.

¹¹⁷ Oficiál Československých drah, Rudolf Wildt, se narodil 10. října 1883 v Plzni. SOkA Semily, fond TNK, karton 21.

¹¹⁸ Jaroslav Šimon, SOkA Semily, fond TNK, karton 18.

¹¹⁹ Obžalovaný Josef Petr se narodil 9. září 1898 v Lipníku a pracoval jako vrchní číšník hotelu. SOkA Semily, fond TNK, karton 14.

o tuto jednu výjimku. V jednom případě udělila komise za vyhrožování „pouze“ veřejné pokárání, ve druhém případě najednou peněžitou pokutu 10 000 Kčs. Navíc se objevuje nový fenomén, a to vyměřování doby vězení až nápadně shodné s dobou strávenou v zajišťovací vazbě. Nejspíše se jednalo o legitimizaci pobytu ve vazbě. Tím se mělo zabránit případným stížnostem na neoprávněnost vazby. U těchto osob došlo nejen k poškození pověsti, ale např. k ekonomickým ztrátám (nemožnost vydělávat). Ve většině případů dokonce zajišťovací vazba překročila svým trváním komisi vyměřený trest. TNK v Turnově soudila přísněji, vynesla více rozsudků než v předchozím roce. Je možné, že došlo ke změně složení komise.

6.3. Typologie provinění

Jak již bylo řečeno, veškerá provinění se definovala jako provinění proti národní cti, což poskytovalo dostatečný prostor zahrnutí celé škály přestupků. Každé provinění mělo „vzbudit veřejné provinění.“

Nejpočetnější skupinu (38.8%) obžalovaných tvořili ti, kteří vstoupili do nějaké fašistické organizace. Lidé do nich vstupovali z několika důvodů: osobní důvody (obava ze ztráty zaměstnání či snaha povýšit či alespoň získat výhody na pracovišti), nedostatečný přehled v politickém životě či zlepšení vlastní existenční situace (hlavně lidé v invalidním důchodu očekávali příspěvky), ideologický důvod (víra) a podlehnutí slibům stávajících členů. Nicméně pouhé členství v těchto organizacích bylo sice trestné, ale Trestní nalézací komise v Turnově vynášela odsuzující rozsudky většinou pouze v případech projevení „nadměrné horlivosti“. Ta spočívala převážně v agitační činnosti, pravidelné účasti na schůzích a placení členských příspěvků a darování peněz. V ostatních případech došlo k zastavení řízení. U TNK v Turnově stálo přes 150 osob, které měly spáchat tento přestupek. Nejvíce obviněných vstoupilo do Sdružení svazu válečníků – kamarádství v Turnově¹²⁰, Národní obce fašistické¹²¹ a Vlajky¹²². V menší míře získávaly členy i fašistické

¹²⁰ Tato organizace vznikla na jaře 1941 na přímý popud Karla Hermanna Franka. Zaměřoval se na výchovu ideologických stoupenců v duchu nacistických zásad. V čele působil plukovník četnictva v. v. Otta Bláha. Tomáš PASÁK, *Český fašismus 1922 – 1945 a kolaborace 1939 – 1945*, Praha 1999, s. 308.

¹²¹ Národní obec fašistická vznikla 24. března 1926 sloučením všech fašistických organizací. Cílem této organizace bylo nastolení fašistické ideologie v Československu, a zaměřovala se na mládež. Největší počet členů získala v letech 1926 – 1927. Vedoucí osobností se stal Radola Gajda. V roce 1939 došlo ke sloučení do Národního souručenství. Někteří původní členové vytvořili skupinu původního jména za Protektorátu Čechy a Morava. Její činnost byla zakázána v roce 1943. Tomáš PASÁK, *Český fašismus 1922 – 1945 a kolaborace 1939 – 1945*, Praha 1999, s. 62 – 82.

¹²² Tato fašistická organizace vznikla 7. března 1930 v restauraci „Písek“ na Žižkově. Jako vedoucí osobnost vystupoval Jan Rys-Rozsévač. Vystupovala antisemitsky, antikomunisticky a po vzniku Protektorátu Čechy a Morava přisluhovala nacistům. V roce 1943 zanikla. Více např. Milan NAKONEČNÝ, *Vlajka: K historii a ideologii českého nacionalismu*, Praha 2001.

organizace Česká liga proti bolševismu¹²³, Český svaz pro spolupráci s Němci¹²⁴, Kuratorium pro výchovu mládeže¹²⁵, Svatoplukova garda¹²⁶ či Národní árijská kulturní jednota¹²⁷.

Mnoho obvinění bylo založeno na údajném hospodářském, společenském či intimním styku s Němci, popřípadě Gestapem. V případě tohoto obvinění rozhodovala o vině míra styku, a zda se dotyčný s Němci stýkal dobrovolně (navštěvování, poskytování ubytování, potravin atd.) či v případě nutnosti (např. v rámci svého zaměstnání). Trestní nalézací komise v Turnově řešila toto provinění u necelých osmdesáti spisů (20.7%).

Další časté provinění spočívalo v hanlivém vyjadřování o prezidentech Československé republiky, vládě, samotné republice a Čechách, čímž se údajně provinilo 65 osob (16.8%). Většina výroků byla vynesena v hospodách, takže zůstává otázkou, na jak moc jsou svědecké protokoly věrohodné, a jak vážně byly míněny.

Provinění spočívalo i v přihlášení se k německé národnosti (15), které se podrobněji věnuji v kapitole „Osoby německé národnosti před TNK v Turnově“.

Před Trestní nalézací komisí v Turnově se objevila i provinění v podobě udavačství¹²⁸ (udavač udával domnělého udavače), asociálního jednání¹²⁹ (např. povýšené chování vůči

¹²³ Myšlenka vzniku se objevila již v roce 1941, vedoucím přípravného výboru se stal Emanuel Moravec. Většina vedoucích byli fašisté, převážně členové Vlajky. Přípravy na vznik začaly v roce 1942. Cílem Kuratoria se stala výchova české mládeže v loajální příslušníky Protektorátu Čechy a Morava a stoupence Říše. Již v roce 1944 šla tato organizace ke svému konci, zvláště po infiltrování odbojem. Tomáš PASÁK, *Český fašismus 1922 – 1945 a kolaborace 1939 – 1945*, Praha 1999, s. 359 – 370.

¹²⁴ Z části této organizace vznikl v roce 1940 Český svaz válečníků. 17. května 1941 vznikla personální unie mezi Svazem pro spolupráci s Němci a Národním souručenstvím. Předsedou se stal Jan Fousek. Tomáš PASÁK, *Český fašismus 1922 – 1945 a kolaborace 1939 – 1945*, Praha 1999, s. 309.

¹²⁵ Myšlenka vzniku se objevila již v roce 1941, vedoucím přípravného výboru se stal Emanuel Moravec. Většina vedoucích byli fašisté, převážně členové Vlajky. Přípravy na vznik začaly v roce 1942. Cílem Kuratoria se stala výchova české mládeže v loajální příslušníky Protektorátu Čechy a Morava a stoupence Říše. Již v roce 1944 šla tato organizace ke svému konci, zvláště po infiltrování odbojem. Více viz Tomáš PASÁK, *Český fašismus 1922 – 1945 a kolaborace 1939 – 1945*, Praha 1999, s. 351 – 358.

¹²⁶ Tato fašistická organizace působila na Ostravsku, v roce 1939 se spojila s další fašistickou organizací, Vlajkou, nicméně od roku 1940 působila opět samostatně. Velitelé se jmenovali Arnošt Pořízka, inspektor Českomoravských gard, a Jakub Niemczyk, obchodník s jižním ovocem. SG napodobovaly úderné oddíly SA a SS. Tomáš PASÁK, *Český fašismus 1922 – 1945 a kolaborace 1939 – 1945*, Praha 1999, s. 293 – 295.

¹²⁷ Vznikla 24. května 1939, jejím předchůdcem byla Arijská fronta. Ustanovena pouze jako „kulturní instituce“, nikoliv fašistická organizace. Snažila se ovlivnit veřejnost, postavit Židy mimo zákon a vyvlastnit a zabavit jejich majetek včetně půdy. Předseda se jmenoval prof. dr. J. Špaček. Tomáš PASÁK, *Český fašismus 1922 – 1945 a kolaborace 1939 – 1945*, Praha 1999, s. 289 – 297.

¹²⁸ Z údajného udavačství bylo obviněno 54 osob. Muselo být dokázáno, že dotyčný skutečně udání učinil, jelikož tato udání byla většinou písemného a anonymního charakteru. Dále záleželo na tom, k čemu udání vedlo, např. zatčení či smrt. Pouze v 5 případech vynesla TNK v Turnově odsuzující rozsudek. 19 osob obdrželo pouze předvolání o zahájení řízení a u zbytků kauz vynesli členové osvobozující rozsudek. SOKA Semily, fond TNK, karton 1 – 24.

¹²⁹ Tato obvinění byla často falešná. Komise na základě výsledků často zjistila, že se jedná o pomstu ze strany nespokojených či propuštěných zaměstnanců. Z údajného asociálního jednání během okupace byl obviněn Vladimír Kopál, úředník ČSD. Komise řízení zastavila 30. července 1946. SOKA Semily, fond TNK, karton 9. Stejně skončilo i řízení s Rudolfem Sládečkem, který měl antisociálně jednat s dělnictvem. SOKA Semily, fond TNK, karton 17.

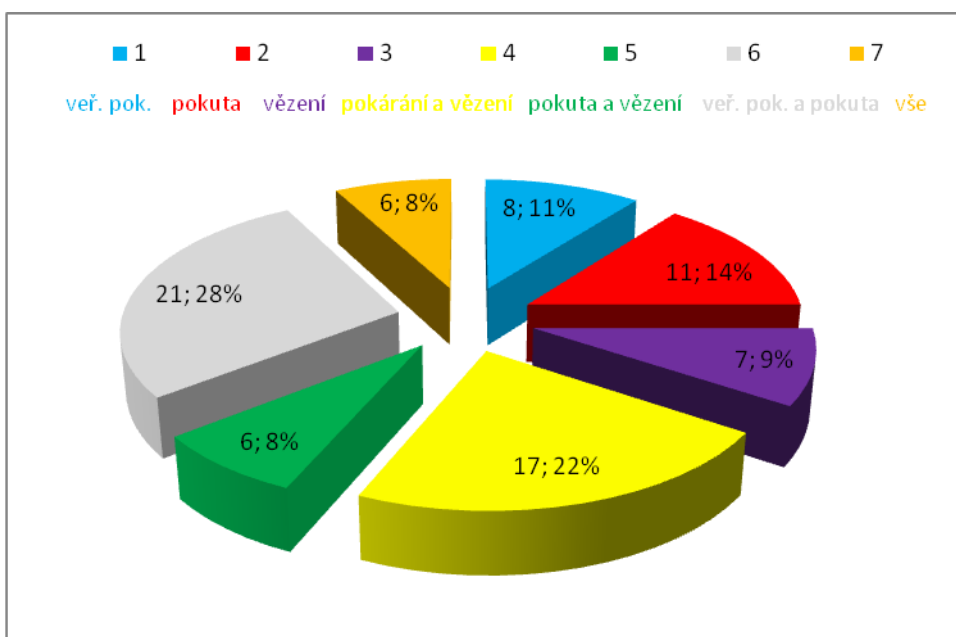
Čechům, nespokojení zaměstnanci atd.), schvalování nacismu a postupu německých úřadů, psaní inkriminovaných článků.

6.4. Typologie trestů

Trestní nalézací komise mohla vynést tři základní tresty:

- veřejné pokárání
- peněžitá pokuta, která byla v případě nedobytnosti nahrazena vězením
- vězení
- kombinace výše zmíněných postihů

Celkový přehled jednotlivých rozsudků

Na základě analýzy trestů jsem rozdělil odsuzující rozsudky (celkový počet 76) na šest skupin podle typu trestu. Ke každému trestu jsem uvedl stručný úvod a několik příkladů z obou let působení TNK v Turnově. Jelikož členové komise odsoudili nízký počet obžalovaných, použil jsem při zpracování této práce všechny případy. Pokusil jsem se nastínit, za jaká provinění udělovala Trestní nalézací komise jednotlivé tresty a jejich kombinace.

Veřejné pokárání jako samostatný trest vynesla TNK v Turnově v osmi případech, u tří případů v roce 1946 a u pěti případů v roce 1947. Trest spočíval v podobě veřejné vývěsky na obecních tabulích buď v místě bydliště či pracoviště, nebo na obou místech. Délka se většinou pohybovala v rozmezí dvou týdnů. Rozhodně ho nelze označit za nejnižší trest, jelikož samotné pokárání mohlo vést k vyloučení ze společnosti, diskreditaci, ponížení,

a v některých případech i ke ztrátě zaměstnání. Obviněný se posouvá na okraj společnosti, bez přátel, stává se terčem opovržení a musí čelit psychologickému nátlaku.

Inženýr Josef Schültz, narozený 9. prosince 1880 v Hostinném, se měl dopustit vyhrožování a urážky Čechů, prezidenta republiky a republiky. Zatímco v případě vyhrožování bylo řízení zastaveno, tak za hanlivé výroky ho TNK v Turnově 14. listopadu 1946 odsoudila k veřejnému pokárání.¹³⁰

Za údajné členství ve Svazu českých válečníků – kamarádství v Turnově a vykonávání funkce pokladníka potrestali členové komise lakýrníka Václava Janouška 13. března 1947 veřejným pokáráním po dobu dvou týdnů.¹³¹

Pouze peněžitou pokutou potrestala Trestní nalézací komise v Turnově jedenáct osob, z toho čtyři osoby v prvním roce působení a sedm o rok později. Nejnižší pokuta byla stanovena na 200 korun československých, zatímco nejvyšší se vyšplhala na půl milionu korun československých. Ke každé pokutě byl uveden náhradní trest v podobě vězení. Nicméně často se stejné částky lišily rozdílnou dobou vězení. Dle mého názoru se jednalo hlavně o případy, kde se usilovalo o splacení pokuty a nikoliv o náhradní trest vězení. Pravděpodobně chudý rolník s manželkou a třemi dětmi raději nastoupí do vězení než třeba obchodník se stejným počtem rodinných příslušníků. Samozřejmě záleželo na existenční situaci obžalovaných. V případě přijetí peněžité pokuty byl stanoven i splátkový kalendář.

14. listopadu 1946 vynesli členové komise odsuzující rozsudek v podobě pokuty 5 000 Kčs nad soukromníkem Jaroslavem Votrubicem, který prý dobrovolně vstoupil do Svazu českých válečníků – kamarádství v Turnově.¹³²

Josef Kurfist a Josef Mejdr měli dát podnět k zadržení ruského zajatce a získat každý čtyři sta korun československých každý. TNK je oba v jeden den, 24. ledna 1947, potrestala peněžitou pokutou ve stejné výši jako jejich odměna, v případě nedobytnosti dva dny vězení.¹³³

V roce 1946 nepadl trest v podobě vězení jednotlivě, pouze v kombinaci s dalšími tresty. V druhém roce činnosti vynesla TNK sedm trestů vězení. V téhle souvislosti se objevil další fenomén, a to shodná délka zajišťovací vazby a vyneseního rozsudku, dokonce se vyskytla několikrát i delší zajišťovací vazba.

¹³⁰ Josef Schültz, SOkA Semily, fond TNK, karton 17.

¹³¹ Obviněný Václav Janoušek se narodil 18. září 1893 v Dobříši. SOkA Semily, fond TNK, karton 7.

¹³² Jaroslav Votrubec se narodil 22. března 1892 v Turnově. SOkA Semily, fond TNK, karton 21.

¹³³ Josef Kurfist se narodil 12. ledna 1914 a byl zaměstnán u Československých státních drah. Josef Mejdr se narodil 2. května 1909 a pracoval jako lakýrník a malíř. SOkA Semily, fond TNK, karton 12.

Řezník Josef Svoboda, narozený 25. října 1901 v Turnově, se stal údajně členem fašistické organizace Vlajka, za což ho Trestní nalézací komise v Turnově 5. března 1947 potrestala vězením v délce trvání dvacet jedna dnů. Trest si odpykal ve vyšetřovací vazbě, kde strávil dokonce měsíc a devatenáct dnů.¹³⁴

5. března 1947 vynesla TNK v Turnově odsuzující rozsudek v podobě vězení po jeden týden nad dělníkem Bohumilem Náhlovským, který prý dobrovolně vstoupil do fašistické organizace Vlajka.¹³⁵ Ve stejný den, a dokonce za stejný přestupek, odsoudili členové komise Pavla Poláka ke dvoutýdennímu vězení, které si odpykal v zajišťovací vazbě sedmadvaceti dny.¹³⁶

Nad šesti případy vynesla Trestní nalézací komise v Turnově odsuzující rozsudek v podobě peněžité pokuty a vězení. Kombinaci těchto trestů považují už za vážnější, jelikož oba znamenaly citelný zásah do existenční situace dotyčných osob.

Tento rozsudek členové komise vyměřili 28. května 1946 Bohuslavu Hronovskému, narozenému 14. července 1906 v Lhotě Královské, za údajnou spolupráci s Němci. Potrestali ho tříměsíčním vězením a peněžitou pokutou ve výši 30 000 Kčs.¹³⁷

Trestní nalézací komise v sedmnácti případech vynesla trestní výměr v podobě veřejného pokárání a vězení. Tato kombinace se mi jeví poměrně zvláštní, jelikož už samotné vězení zdiskreditovalo, takže ještě vývěska, navíc v době pobytu dotyčného ve vězení, mi přijde už poněkud zbytečná. Na druhou stranu bez vývěsky mohla rodina dotyčného tvrdit, že jel na návštěvu, na dovolenou, za prací atd.

Walter Vladiboj Krásný, narozen 24. dubna 1917 v Liberci, byl přidělen jako úředník okresnímu úřadu v Turnově ve funkci trestního referenta ve věcech cenových a hospodářských. Při služebních výkonech jednal údajně nesociálně (pravděpodobně dával najevo svoji nechuť vůči Čechům) se živnostníky a rolníky, čímž vyvolal u dotyčných odpor a jeho úřední činnost se stala terčem kritiky. Při služebních jednáních, zejména při provádění cenových a hospodářských kontrol a vyměřování peněžitých trestů českým živnostníkům a rolníkům, vystupoval prý vůči nim nesmlouvavě a ostře, v některých případech hrubě bez ohledu na svoji národní čest a svědomí. Při úředním styku na okresním úřadě v Turnově ve věci propustek měl mluvit na české občany německy a zdravit nacistickým pozdravem „Heil Hitler“. Na základě rozhodnutí komise byl potrestán 14. března 1946 ročním vězením

¹³⁴ Josef Svoboda, SOkA Semily, fond TNK, karton 18.

¹³⁵ Bohumil Náhlovský se narodil 5. srpna 1907. SOkA Semily, fond TNK, karton 13.

¹³⁶ Obžalovaný dělník Pavel Polák pocházel z Turnova a narodil se 16. dubna 1922. SOkA Semily, fond TNK, karton 15.

¹³⁷ Bohuslav Hronovský, SOkA Semily, fond TNK, karton 6.

a veřejným pokáráním za odbornou spoluprací s Němci přesahující míru nutnosti, týrání a urážení Čechů spáchané ve službě s cílem zalíbit se Němcům. Do výkonu trestu se mu započítávala doba v zajišťovací vazbě, a to jeden měsíc a dvacet pět dnů.¹³⁸

Trestní nalézací komise v Turnově 11. července 1946 odsoudila Pavla Šourka k veřejnému pokárání a vězení v délce dvou měsíců. Stejně jako jeho bratr prý vstoupil dobrovolně do fašistické organizace Vlajka a údajně v roce 1943 přede svědky prohlásil následující: „*Hitler je génius a Beneš duševní mrzák*“, čímž měl vzbudit veřejné pohoršení.¹³⁹

Podle rozhodnutí členů komise se Josef Havlas, narozený 10. prosince 1903 v Horním Růžodole, provinil členstvím ve Vlajce, za což ho potrestala veřejným pokáráním a vězením po dobu sedmi dnů.¹⁴⁰ Za stejné provinění obdržel Jan Šťastný z Turnova trestní výměr v podobě veřejného pokárání po dobu dvou týdnů a tříměsíčního vězení, do kterého se mu započítala doba strávená ve vyšetřovací vazbě (měsíc a 28 dní).¹⁴¹

Ve dvaceti jedna případech Trestní nalézací komise v Trunově vynesla trestní výměr v podobě veřejného pokárání a peněžité pokuty.

Josefa Bartoše, narozeného 10. dubna 1905 v Dehtárech, údajně navštěvovali divisní generál v. v. František Bartoš a rodina plukovníka Aloise Schwetze z Turnova, kteří přijali německou státní příslušnost a vystupovali proti Československu. Údajně projevoval víru ve vítězství Německa a byl stoupencem nových směrů a nové Evropy. Dále měl v květnu 1945 neuposlechnout příkaz městského národního výboru v Hradčanech, aby dodal jeden kus jatečného hovězího dobytka na jatka v Turnově. Svědkyně Anežka Renešová dosvědčila, že před ní prý označil prezidenta Beneše za zrádce. Na základě zjištěných skutečností členové komise Bartoše odsoudili za udržování společenského styku s Němci a jejich podporu 11. července 1946 k veřejnému pokárání a peněžité pokutě 10 000 Kčs, v případě nedobytnosti jednoměsíční vězení. U zbylých provinění bylo řízení zastaveno pro neshledání skutkové podstaty.¹⁴²

Trestní nalézací komise v Turnově vynesla 14. listopadu 1946 odsuzující rozsudek v podobě veřejného pokárání a peněžité pokuty v hodnotě 3 000 Kčs nad Jaroslavem

¹³⁸ Walter Vladiboj Krásný, SOkA Semily, fond TNK, karton 10.

¹³⁹ Narodil se 6. dubna 1896 v Turnově. Pavel Šourek pracoval jako strojní zámečnick. SOkA Semily, fond TNK, karton 19.

¹⁴⁰ Odsuzující rozsudek nad Josefem Havlasem byl vyneslen 16. ledna 1947. SOkA Semily, fond TNK, karton 5.

¹⁴¹ Dělník Jan Šťastný se narodil 24. června 1893 v Turnově. Odsouzen byl 24. února 1947. SOkA Semily, fond TNK, karton 19.

¹⁴² Josef Bartoš, SOkA Semily, fond TNK, karton 1.

Hlavatým, který se stal údajně členem Vlajky a měl si vyzdobit domácnost obrazy Adolfa Hitlera a Emila Háchy.¹⁴³

Vilém Beran, narozen 3. listopadu 1895 v Jenišovicích, měl být horlivým členem Vlajky, za což ho TNK v Turnově potrestala veřejným pokáráním po dobu čtrnácti dnů a pokutou ve výši 10 000 Kčs splatnou do dvou týdnů.¹⁴⁴ Za údajnou podporu činnosti okupantů obdržel František Radovský 28. března 1947 trestní výměr v podobě veřejného pokárání po dobu 30 dnů a peněžité pokuty 1 500 Kčs.¹⁴⁵

Veřejné pokárání, peněžité pokuta a vězení je nejostřejší možná kombinace trestů. Nejostřejší nikoliv z hlediska vážnosti, ale kvantitativně. Nelze označit, jaký trest je nejpřísnější, každý sám o sobě má své klady a zápory. Za dobu svého působení vynesla Trestní nalézací komise v Turnově šest těchto trestů, tři v roce 1946 a tři v roce 1947.

Inspektora drah Viléma Pekaře, narozeného 1. ledna 1881 v Ohrazenicích, odsoudila TNK v Turnově k veřejnému pokárání v podobě vývěsky na obecní desce po dobu dvou týdnů, peněžité pokutě 10 000 Kčs a dvoutýdňovému vězení. Prý pronesl větu ve smyslu toho, že po smrti svého otce nosil černou pásku pouze tři dny, zatímco v případě smrti „*toho prašivého židovského psa - Masaryka*“ šest týdnů. Podle svědeckých výpovědí schvaloval terorizující postup německých úřadů proti příslušníkům českého národa. V době vynesení rozsudku, tedy 25. září 1946, mu bylo šedesát pět let.¹⁴⁶

Podle členů komise se Karel Pitaš provinil přátelským a hospodářským stykem s členy jičínského Gestapa a potrestali ho 7. května 1946 veřejným pokáráním, půlmilionovou pokutou a půlročním vězením. Hospodářský styk spočíval v darování třiceti zajíců, jednoho srnce a osmi bažantů Gestapu. Do vězení nenastoupil, jelikož strávil šest měsíců a třiadvacet dnů v zajišťovací vazbě.¹⁴⁷

Jindřich Šírek, narozený 21. září 1918 v Semilech, se údajně stal členem Vlajky, účastnil se jejích schůzí, úpravy a vyvěšování hanlivých karikatur významných osobností, dále prý zdrazil nacistickým pozdravem. I přes přihlížení k existenčním problémům a k pozdější činnosti ve funkci na městském úřadě v Turnově, kdy pomohl mnoha lidem, ho Trestní nalézací komise odsoudila 19. března 1947 k veřejnému pokárání po dobu čtrnácti

¹⁴³ Jaroslav Hlavatý se narodil 7. ledna 1903 v Albrechticích. SOKA Semily, fond TNK, karton 5.

¹⁴⁴ Beran byl truhlář. Rozsudek vynesla TNK v Turnově 13. ledna 1947. SOKA Semily, fond TNK, karton 1.

¹⁴⁵ František Radovský, vrchní četnický strážmistr, se narodil 20. srpna 1892. SOKA Semily, fond TNK, karton 15.

¹⁴⁶ Vilém Pekař, SOKA Semily, fond TNK, karton 14.

¹⁴⁷ Obžalovaný Karel Putaš působil jako továrník a narodil se 17. srpna 1895 v Kišperku. SOKA Semily, fond TNK, karton 14.

dnů, peněžité pokutě v hodnotě 5 000 Kčs a měsíčnímu vězení. Ve vyšetřovací vazbě strávil měsíc a sedm dní.¹⁴⁸

Vilému Millerovi vyměřila 19. března 1947 TNK v Turnově trestní výměr v podobě veřejného pokárání po dobu čtrnácti dnů, třítisícové pokuty a měsíčního vězení, při čemž strávil v zajišťovací vazbě měsíc a tři dny. Podle členů komise vstoupil dobrovolně do Vlajky. Hájl se tím, že tam vstoupil jen kvůli práci. Měl být i členem NOF (1926 – 1935) a Ligy proti bolševismu.¹⁴⁹

Podle Trestní nalézací komise v Turnově Ladislav Viewegh vstoupil v roce 1941 do Vlajky, účastnil se jejích schůzí a vyvinul agitační činnost. Ve své výpovědi se hájl tím, že jednal z nerozumu a nedostatečného politického rozhledu. Také se odvolával na Světlíka, který byl též souzen za členství v dané organizaci. Členové komise přihlédli k mladistvému věku v době spáchání přestupku a odsoudili ho 19. března 1947 k veřejnému pokárání po dobu dvou týdnů, peněžité pokutě ve výši 10 000 Kčs a vězení v délce trvání čtyřicet dva dní. Trest vězení nenastoupil, jelikož strávil v zajišťovací vazbě měsíc a šestnáct dnů.¹⁵⁰

¹⁴⁸ Jindřich Šírek, SOkA Semily, fond TNK, karton 18.

¹⁴⁹ Vilém Miller, malíř obrazů, se narodil 17. ledna 1897 ve Frýdštejně. SOkA Semily, fond TNK, karton 12.

¹⁵⁰ Ladislav Viewegh se narodil 16. června 1920 v Turnově a pracoval jako elektrotechnik. SOkA Semily, fond TNK, karton 21.

7. ŽENY PŘED TNK V TURNOVĚ

Tuto kapitolu jsem se rozhodl zařadit do práce, když jsem při procházení fondu zjistil, že několik žen mělo své trestní výměry uložené ve spisech mužů, ať už manželů, otců či jiných příbuzných. Jelikož se i v odborné literatuře věnují částečně ženám v rámci retribuce M. Borák a B. Frommer, chtěl jsem výsledky jejich výzkumu porovnat. Zabývám se analýzou problematiky žen a statistickým vyhodnocením. Případy jsou řazeny chronologicky.

Trestní nalézací komise v Turnově posuzovala případy sedmdesáti čtyř žen (15%), z čehož odsoudila pouze patnáct žen, tj. 20.2%, u zbylých padesáti (79.8%) bylo řízení buď zastaveno, nebo neproběhlo (pouze předvolání). V případě mužů vynesla TNK v Turnově čtyřikrát více odsuzujících rozsudků, nicméně odsoudila „pouhých“ 18.4% mužů. V roce 1946 komise odsoudila dvě ženy (13.3%) z celkového počtu, v druhém roce působení třináct žen (86.7%). Z padesáti osvobozujících rozsudků vynesli členové komise dvacet (40%) v roce 1946, třináct (26%) v roce 1947 a 17 žen (34%) obdrželo pouze předvolání. O tom, jak se TNK postavila vůči těmto případům, svědčí i to, že v některých případech nebyl vytvořen samostatný spis obžalované, ale trestní výměr byl vložen do spisu manžela.

Na základě analýzy případů, v nichž padl odsuzující rozsudek, jsem došel k závěru, že členové trestní nalézací komise přistupovali k ženám mírněji při stanovení trestů, kdy převažovaly hlavně veřejná pokárání a peněžité pokuty, vězení minimálně. Na druhou stranu TNK v Turnově procentuálně odsoudila více žen než mužů, což znamená, že větší šanci na osvobozující rozsudek měl muž, nikoliv žena. Nicméně to nemuselo platit celorepublikově. Ke stejnému závěru došel Benjamin Frommer.¹⁵¹ Z provinění převažovaly hlášení se k německé národnosti (2), udavačství (2) a styky s Němci (5), od spolupráce přes společenské styky až po tzv. horizontální kolaboraci, popsanou níže¹⁵². Jedna obžalovaná žena se měla dopustit terorizování Čechů, další obviněná hanlivého vyjadřování a poslední žena údajně přijala německou státní příslušnost. Při porovnání s Mečislavem Borákem se nepotvrdila teze, že typickým ženským proviněním bylo udavačství.¹⁵³

¹⁵¹ FROMMER, c. d. s. 217.

¹⁵² Okrajově se tohoto tématu týká kniha *Sexualizované násilí*, která se věnuje životním osudům a vzpomínkám žen na různé formy sexualizovaného násilí během nacistického režimu, ať už se jedná o nucené sexuální práce v bordelech pro vězňe a pro SS, sexuální vykořisťování, znásilňování, nucené potraty či sterilizace. Jednotlivé ženy uvádějí, co je vedlo k tomu, aby se nechaly „najmout“ do bordelů, např. slib brzkého propuštění, hlad, touha zachránit si život. Podobné důvody mohly vést i k horizontální kolaboraci. Helga AMESBERGEROVÁ, Katrin AUEROVÁ, Brigitte HALBMAYROVÁ, *Sexualizované násilí: ženské zkušenosti z nacistických koncentračních táborů*, Praha 2005.

¹⁵³ Mečislav BORÁK, *Spravedlnost podle dekretu*, Šenov u Ostravy 1998.

7.1. Odsuzující rozsudky

V roce 1946 vynesla Trestní nalézací komise v Turnově pouze dva odsuzující rozsudky v případě žen. Jeden z nich uvádím níže, druhý případ popisuji v kapitole „*Národnostní problematika u TNK v Turnově*.“

Anna Klímová, rodným jménem Tvrzníková, se provinila proti národní cti tím, že měla podporovat internované Němce jídlem, za což jí TNK v Turnově 28. června 1946 vyměřila trest v podobě peněžitě pokuty ve výši 200 Kčs, v případě nedobytnosti dvoudenní vězení.¹⁵⁴ Osobně v tomto přestupku nevidím provinění, ale humánní čin. Pravděpodobně se jednalo o zadržené civilisty na základě jejich německé příslušnosti určených k vysídlení. Trest odpovídá tehdejší politické situaci, kdy cílem bylo vytvoření homogenního státu Čechů a Slováků, kdy každý Němec je vnímán jako nacist.

V roce 1947 Trestní nalézací komise vynesla odsuzující rozsudky nad třinácti ženami, z toho bylo sedm žen české národnosti, čtyři německé a u jedné obžalované nebyla národnost uvedena, ale dle provinění a následujícího rozsudku lze usuzovat, že šlo o Češku.

Marie Marková se prý údajně dobrovolně přihlásila k německé národnosti a požádala o státní německé občanství, za což jí TNK v Turnově 2. května 1947 potrestala pokutou v hodnotě 10 000 Kčs, v případě nedobytnosti jednoměsíčním vězením.¹⁵⁵

Kateřina Najmanová, narozená 25. listopadu 1889 v Pohoří, se měla provinít vyhrožováním německými úřady a pokusem o udavačství. Na základě vyšetřování bylo zjištěno, že dotyčná nevycházela se sousedy, a členové komise ji 13. ledna 1947 odsoudili k pokutě 200 Kčs, v případě nedobytnosti dvoudennímu vězení.¹⁵⁶

Československou státní příslušnici Bedřišku Ouzkou Trestní nalézací komise v Turnově potrestala 25. dubna 1947 peněžitou pokutou ve výši 25 000 Kčs (náhradní trest tři měsíce vězení). V roce 1942 prý přijala německou státní příslušnost, pobírala výhody určené pro Němce a konala sbírky pro německý červený kříž.¹⁵⁷ Pokud by ji komise uznala za Němku, tak by řízení bylo zastaveno, jelikož by neodpovídalo v jejím případě provinění proti národní cti, a následoval by odsun.

¹⁵⁴ Hospodyně Anna Klímová se narodila 11. dubna 1902. SOKA Semily, fond TNK, karton 8.

¹⁵⁵ Marková je pouze její rodné příjmení, jelikož příjmení jejího manžela se nepodařilo rozluštit. Navíc o této obžalované se dle spisu dalo zjistit jen to, že je české národnosti a byla v domácnosti. SOKA Semily, fond TNK, karton 22.

¹⁵⁶ Kateřina Najmanová, SOKA Semily, fond TNK, karton 13.

¹⁵⁷ Narodila se 2. července 1904. Na tomto případě je zvláštní to, že v roce 1946 Bedřiška Ouzká obdržela pouze předvolání za údajné přihlášení se k německé národnosti, ale nemohla být souzena, jelikož byla považována za Němku. Nicméně už v roce 1947 byla ve výslechovém protokolu uvedena národnost česká a byla odsouzena. SOKA Semily, fond TNK, karton 13 a 22.

Marie Janků, rozená Košková, byla potrestána za činy svého manžela, jelikož jim prý údajně nezabránila. Když měl její budoucí manžel Josef Janků udat advokáta Dr. Maye vrchnímu inspektoru kriminální policie Josefu Čapkovi, tak se údajně dokonce usmívala a čin schvalovala pokyčováním. 22. ledna 1947 nad ní TNK v Turnově vynesla odsuzující rozsudek v podobě veřejného pokárání a peněžité pokuty 10 000 Kčs.¹⁵⁸

Pavla Václavová, narozená 20. října 1888, se měla dopustit udavačství Gestapu. V jejím případě členové komise vynesli 24. března 1947 rozsudek v podobě třídního vězení, které si odpýkala zajišťovací vazbou.¹⁵⁹

Julie Caldrová mladší, pracovala jako úřednice gestapa v Jičíně a šest let působila jako sekretářka kriminálního asistenta německé tajné státní policie v Jičíně Otty Grulera¹⁶⁰, s nímž měla navázat milostný poměr. Samotný Gruler se zasloužil o smrt přibližně sto dvaceti lidí české národnosti, týráním si vynucoval přiznání a několik osob usmrtil přímo na místě zastřelením. Před koncem války Caldrová mladší uprchla do Německa a bylo po ní vyhlášeno pátrání. Po jejím dopadení bylo trestní řízení pro podporu nacismu Krajským soudem v Mladé Boleslavi 21. února 1947 zastaveno a spis podstoupen k projednání TNK v Turnově. Prý se ucházela o německou státní příslušnost. Podle členů komise se dále provinila milostným poměrem s Němcem a poskytováním výhod okupantům (konání dobrovolné práce). TNK v Turnově ji odsoudila jí k ročnímu vězení a veřejnému pokárání.¹⁶¹

Na základě analýzy odsuzujících rozsudků u žen lze konstatovat, že Trestní nalézací komise v Turnově k těm ženám, které se odvolávaly na své manžele atd., přistupovala mírněji než k mužům, o čemž svědčí to, že vynesla pouhé tři rozsudky v podobě vězení, a to u dvou Češek a jedné Němky. Udělovala tresty v podobě veřejného pokárání a peněžité pokuty. Jako provinění proti národní cti bylo chápáno i projevení soucitu viz případ Anny Klímové. Častěji stanuly před TNK v Turnově manželské páry, viz manželé Hronovských či Jankovi, kde komise potrestala manželku za to, že neodporovala svému manželovi. Za vážný přečin považovala TNK v Turnově tzv. horizontální kolaboraci (viz 8. kapitola této práce), kdy už pouhé podezření stačilo na vynesení odsuzujícího rozsudku.

¹⁵⁸ Majitelka zelinářského obchodu, Marie Janků, se narodila 20. července 1893. SOkA Semily, fond TNK, karton 7.

¹⁵⁹ Pavla Václavová, SOkA Semily, fond TNK, karton 22.

¹⁶⁰ Narodil se 28. března 1914 v Hamburku. K jeho zatčení došlo 29. srpna 1946, a hlavní přelíčení proběhlo 28. dubna 1947. MLS Mladá Boleslav ho odsoudil na doživotí, ale 12. prosince 1955 byl vystěhován do Německa. Veronika SÝKOROVÁ, *Mimořádný lidový soud Mladá Boleslav 1945-1947*, Liberec 2005, s. 74.

¹⁶¹ Julie Caldrová, SOkA Semily, fond TNK, karton 3.

7.2. Osvobozující rozsudky

Nyní se budu zabývat případy žen, u nichž se rozhodla Trestní nalézací komise v Turnově řízení zastavit. Vybral jsem případy, ve kterých byla TNK využita jako osobní nástroj pomsty.

Dělnice Růžena Bušková, narozená 23. dubna 1909 na Rovensku, měla vyhrožovat svému bývalému manželovi, Františku Buškovi, který uprchl z práce v Německu, že jej udá kriminální policii, popřípadě zavede policii na místo, kde se ukrývá, jestliže se nepřihlásí na pracovní úřad. Podle výpovědi ale nevyhrožovala německou policií a jednala tak pod nátlakem Gestapa v Jičíně, které jí zaslalo přípis. V dopise stálo, aby svého manžela po jeho příchodu ihned přihlásila, nebo bude také trestána. Vychovávala dvě děti ve věku dvou a třinácti let. Případ oznámil její manžel 12. března 1946 u velitelství SNB v Lomnici. Členové komise vzali na zřetel její situaci a řízení 25. září 1946 zastavili.¹⁶² Komise řízení zastavila, jelikož obžalovaná jednala pod nátlakem Gestapa a měla strach o svoji rodinu. Navíc udání neučinila, tudíž se sama vystavila nebezpečí represí ze strany Gestapa.

Marie Boudová, rozená Entlerová, se prý stala členkou Českého svazu válečníků - kamarádství v Turnově. Na základě výpovědi se zjistilo, že do svazu ji přihlásil její manžel, invalida Josef Bouda, za kterého se provdala v roce 1945. Sám za ní platil členské příspěvky, Boudová se schůzí neúčastnila.¹⁶³

Julie Caldrová starší se měla údajně provinit stykem s Němci, nicméně TNK v Turnově 25. října 1946 řízení zastavila. U výpovědi se neřešilo její provinění, ale hlavně to, jestli neudrží kontakty se svou dcerou, jejíž případ byl popsán v podkapitole odsuzující rozsudky.¹⁶⁴

Učitelka Emilie Fanfulová se prý přihlásila do fašistické organizace Vlajky, zaplatila členský příspěvek a její jméno se objevilo v seznamu ústředí. Jelikož neprojevila nadměrnou činnost, členové komise řízení 20. března 1947 zastavili.¹⁶⁵

Trestní nalézací komise v Turnově 25. října 1946 zastavila řízení s Marií Brodskou, která se údajně hanlivě a neuctivě vyjádřila o prezidentovi Benešovi v roce 1938 na turnovském vlakovém nádraží. Měla prohlásit, že prezident nakradl miliony, na nás se

¹⁶² Růžena Bušková, SOkA Semily, fond TNK, karton 2.

¹⁶³ Marie Boudová se narodila 23. října 1875 v Bakově nad Jizerou. Její případ byl zastaven 5. prosince 1946. SOkA Semily, fond TNK, karton 2.

¹⁶⁴ Julie Caldrová, SOkA Semily, fond TNK, karton 3.

¹⁶⁵ Emilie Fanfulová se narodila 24. listopadu 1897 v Mladé Boleslavi. SOkA Semily, fond TNK, karton 4.

vykašle, a že ho měli pověsit.¹⁶⁶ Nebylo to ojedinělé, sympatie k prezidentu Benešovi po jeho emigraci postupně klesaly.

Annu Čejkovou, rozenou Podzimkovou, udal bývalý manžel František Kozák. Prý mu vyhrožovala, udávala ženy úřadu práce za účelem jejich pracovního nasazení v Německu a udržovala styky s Němci. TNK v Turnově řízení 28. dubna 1947 zastavila, jelikož svědci nevycházeli s obžalovanou, a tudíž shledala svědecké protokoly za nevěrohodné.¹⁶⁷

Marie Červinková se narodila 16. května 1912 v Kouřimi. Prý udala Sládečka prostřednictvím konfidenta německé tajné státní policie Rudolfa Haška pro poslouchání zahraničního rozhlasu, udržovala styky s Němci a uspořádala besídku národních tanců ve slovanských krojích pod záštitou Kuratoria, i když nebyla členkou. Komise šetřením zjistila následující: Sládeček ji a jejího manžela existenčně ohrožoval, s Haškem navázala styk kvůli zatčení Václava Červinky, bratra manžela, pro odbojovou činnost a třetí bod podle komise nesplňoval podstatu provinění proti národní cti. Řízení bylo zastaveno 30. ledna 1947¹⁶⁸

Růžena Bartoňová, rozená Brožová, měla v roce 1941 udat Františka Mokrého, majitele podniku na výrobu kovových předmětů, že poslouchá cizí rozhlas. Zároveň její manžel, Rudolf Bartoň, rodině Mokrých vyhrožoval. Manželé Bartoňovi byli obviněni z udavačství, ale obdrželi pouze předvolání o zahájení trestního řízení. Proč nebyl případ řešen dál, není ze spisů jasné.¹⁶⁹

Růžena Fantová měla na jaře 1942 zažádat o přiznání německého státního občanství, jelikož se chtěla provdat za Františka Mužáka¹⁷⁰ z Kotle, který jí to sám poradil. V tu dobu byla již rozvedená. Nicméně k svatbě nedošlo, jelikož Mužák navázal poměr s jinou ženou. 27. června 1950 došlo k zastavení řízení.¹⁷¹

Anna Horáčková společně se svým manželem Havlem Horáčkem se provinili údajným udavačstvím. Zatímco její manžel obdržel pouze předvolání, tak řízení s Annou Horáčkovou komise 30. července 1946 zastavila. Ze spisu nevyplývá, proč manžel obdržel jen předvolání, zatímco s Horáčkovou se konal proces.¹⁷²

¹⁶⁶ Marie Brodská, poštovní úřednice, se narodila 12. října 1899. SOkA Semily, fond TNK, karton 2.

¹⁶⁷ Anna Čejková pocházela ze Železného Brodu. SOkA Semily, fond TNK, karton 3.

¹⁶⁸ Marie Červinková, SOkA Semily, fond TNK, karton 3.

¹⁶⁹ Růžena Bartoňová se narodila 8. září 1909 a její manžel, dělník, 31. října 1906. SOkA Semily, fond TNK, karton 1.

¹⁷⁰ Jednalo se o Němce.

¹⁷¹ Zemědělská dělnice Růžena Fantová pocházela z Českého Dubu a narodila se 15. září 1919. SOkA Semily, fond TNK, karton 4.

¹⁷² Anna Horáčková, SOkA Semily, fond TNK, karton 5.

Někteří lidé chápali trestní nalézací komisi jako osobní prostředek pomsty a odplaty, jak to např. dokazuje případ Buškové, kterou dokonce udal vlastní manžel. Přitom právě jeho manželka se stala obětí vyhrožování Gestapa a musela vychovávat dvě děti, na které manžel nepřispíval. Jak lze vidět, tak členové TNK v Turnově museli řešit i případy, které se spíše vztahují k rodinnému právu. I Annu Čejkovou udal její bývalý manžel. Zde mimo jiné museli členové TNK v Turnově řešit i vztahy obžalované se svědky, kteří k ní cítili zášť, a ta pravděpodobně ovlivnila i jejich svědecké výpovědi. Často stály ženy před komisí z důvodů, že za ně jednal někdo jiný, viz případ Marie Boudové, kterou manžel bez jejího vědomí přihlásil do fašistické organizace. U TNK v Turnově bylo typické, že se obžalované ženy odvolávaly na své příbuzné, převážně manželi. Argumentovaly, že o ničem nevěděly nebo že se nemohly bránit. Zvláštní řízení proběhlo s Julií Caldrovou starší, kterou trestní a nalézací komise obvinila z důvodu, že pátrala po její dceři, a tímto prostředkem se snažila docílit dopadení právě její dcery. Nicméně ne za všechny ženy jednal někdo jiný, některé se rozhodly zcela dobrovolně, viz případ Emilie Fanfulové či Marie Brodské.

8. NÁRODOSTNÍ PROBLEMATIKA U TNK V TURNOVĚ

Tuto kapitolu jsem zařadil samostatně z toho důvodu, že na počátku výzkumu jsem se domníval, že trestní nalézací komise soudily pouze Čechy, zatímco osoby označené za Němce byly určeny k vysídlení. Nicméně samotné určení národnosti provázely nesrovnalosti, a tudíž jsem se rozhodl pro hlubší analýzu.

8.1. Národní identita

V úvodu této kapitoly bych rád nejdříve nastínil fenomén etnické indifferencie a s ním spojený termín „kolektivní identita“, kterou lze chápat jako výraz osobní identifikace člena určité skupiny s touto skupinou. Projevem kolektivní identity je i „etnicita“ neboli řadou prvků podmíněný systém představ, který je charakteristický jen pro určitá společenství, projevující se vymezením pozice MY x ONI. Z jednotlivých kolektivů se stávají národy či etnika procesem „etnizace“. Nicméně podle Arnošta Gellnera mít národnost není vrozená všeobecná vlastnost lidstva. Na existenci etnicky definovaných společenství se dnes nahlíží jako na výsledek selektivního procesu etnického vymezení formou přisvojování si specifických tradic. Ale existují i skupiny, pro které není etnicita určujícím kritériem pro konstruování kolektivní identity. S tím se pojí nemožnost stanovení počtu jednotlivců tvořících danou skupinu. K redefinování vlastní neetnické kolektivní identity dochází díky „etnické dikce“, tj. nutností reagovat na probíhající proces cizí etnické diferenciaci.¹⁷³

Často se stává, že příslušníci skupin nechápou etnickou či národní příslušnost jako primární identifikační znak, a tudíž odpovídají podle kontextu, v němž byla otázka položena. Řídí se např. podle řeči, víry či politické příslušnosti. V současné době české pojetí etnicity osciluje mezi psychologickým přístupem (subjektivní svobodná volba národnosti bez ohledu na další kritéria) a spočívání v „objektivních“ kritériích (mateřský jazyk).¹⁷⁴

Kdo byl Němcem, určoval stát, přesněji ústavní dekret prezidenta republiky č. 33/1945 Sb., podle něhož ztratili všichni někdejší českoslovenští státní občané německé národnosti toto občanství k datu, kdy získali německou státní příslušnost nebo se dobrovolně přihlásili k Němcům. Českoslovenští Němci, kterým okupanti nepřidělili německou státní příslušnost, ztratili československé státní občanství v den nabytí platnosti ústavního dekretu, tedy 10. srpna 1945.¹⁷⁵ Za Němce se považovaly osoby, které jsou Němci původem a svoji národnost si podržely, dále osoby jiné národnosti, které se v době zvýšeného ohrožení

¹⁷³ Petr LOZOVIUK, *Evropská etnologie ve středoevropské perspektivě*, Pradubice 2005, s. 37 – 48.

¹⁷⁴ LOZOVIUK: c. d. s. 50 – 57.

¹⁷⁵ Adrian von ARBURG, Tomáš STANĚK, *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951*, II.1, Středokluky 2011, s. 87.

republiky přihlášily k německé národnosti, nebo žádaly o německou státní příslušnost.¹⁷⁶ Zvláštní postavení v rámci německého obyvatelstva měli specialisté, antifašisté, a smíšená manželství.

První skupinu tvořily osoby vyňaté z restrikcí z hospodářských důvodů, tzv. specialisté či odborníci a jejich rodinní příslušníci. Krátce po válce bylo jasné, že československé hospodářství se neobejde bez většího počtu německých pracovních sil. Tato potřeba se razantněji projevila v roce 1946 v průběhu tzv. organizovaného odsunu. Podněty vycházely hlavně od Ministerstva ochrany práce a sociální péče a Military Police (Vojenská policie). První komplexnější pravidla postupu byla stanovena až v rámci příprav jednotných směrnic pro uskutečnění tzv. organizovaného transferu německého obyvatelstva.¹⁷⁷

Pro rok 1945 se odhaduje, že na území republiky pobývalo 90 až 130 000 smíšených manželství. De facto už od roku 1938 byli Češi žijící v těchto rodinách, hlavně v pohraničí, vystaveni germanizačnímu tlaku. Po osvobození se utvořila dvě protikladná stanoviska, jak přistupovat ke smíšeným rodinám. Jedno stanovisko poukazovalo na potřebu chránit je před diskriminací a šikanou, druhé stanovisko spočívalo ve vysídlení. Nicméně ve fázi tzv. divokého odsunu došlo k vyhnání tisíců příslušníků smíšených rodin. Československé úřady se začaly touto problematikou zabývat až v roce 1946.¹⁷⁸

Za antifašisty měli být v první poválečné fázi považováni ti Němci, kteří se vrátili z koncentračních táborů a věznic nebo dokázali, že doma či v cizině aktivně podporovali Čechy a Slováky v jejich boji proti nacismu a za osvobození republiky. De facto se jednalo pouze o komunisty a sociální demokraty. Později přibyli i Němci, kteří se sice neúčastnili aktivně odboje, ale byli nacisty pronásledováni. Podmínky o uznání antifašistů stanovil ústavní dekret č. 33/1945 Sb. V pohraničních oblastech se antifašisté po osvobození zapojili do činnosti revolučních národních výborů, ale později je nahradili Češi.¹⁷⁹

8.2. Němci u TNK v Turnově

Trestní nalézací komise měla na základě směrnic výlučně trestat československé státní občany české, slovenské nebo jiné slovanské národnosti. Teprve až třetí dodatek směrnic ze 7. ledna 1947 umožňoval stíhat i osoby jiného původu. Podle tohoto dodatku lze potrestat osoby české, slovenské či jiné slovanské národnosti bez ohledu na státní příslušnost v případě ucházení se o německou či maďarskou státní příslušnost, hlášení se k německé či maďarské

¹⁷⁶ Josef ŠEBESTÍK, Zdeněk LUKEŠ, *Přehled předpisů o Němcích a osobách považovaných za Němce, Praha 1946*, s. 11.

¹⁷⁷ ARBURG, STANĚK: c. d. s. 164.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 162 – 163.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 157 – 162.

národnosti a podporování odnárodňovací snahy Němců a Maďarů. Stejnou výjimku zavedl tento dodatek u písmene g odstavce 10 (zneužívání postavení na vedoucím místě, dosaženého pomocí okupantů, k získání nebo zabezpečení osobního prospěchu přísluhováním okupantům na úkor podřízených) a u písmene ch téhož odstavce (týrání, urážení či terorizování Čechů a Slováků spáchané ve službách nebo v zájmu okupantů nebo ve snaze zalíbit se jim).

Ve spisech TNK v Turnově vystupuje 35 osob německé národnosti (7.2% z celkové počtu osob), z toho 21 (60%) mužů a 14 žen (40%). 21 osob obdrželo pouze předvolání, u třinácti vynesli členové komise rozsudek. Zatímco sedm případů zastavila, tak u šesti osob německé národnosti vynesla odsuzující rozsudek.

Už samo o sobě bylo problematické určit, kdo je či není Němec. Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava odešlo mnoho českých rodin do vnitrozemí, ale některé zůstaly. V roce 1939 proběhlo sčítání obyvatel a každý jedince musel určit, k jaké se hlásí národnosti. Lidé se hlásili k německé národnosti z několika důvodů: neznalost, strach, přihlásil je někdo jiný nebo kvůli vlastnímu prospěchu a dále se jednalo etnicky indiferentní jedinci.¹⁸⁰

Podle smlouvy uzavřené mezi Berlínem a Prahou 20. listopadu 1938, jež se týkala i státoobčanských otázek, mohly osoby české národnosti v Sudetech do 29. března 1939 podat opční prohlášení a ucházet se tak o česko-slovenské státní občanství resp. fakticky o jeho zachování. Ostatní, tedy neoptující Češi, získali německou státní příslušnost, ale nestali se říšskými občany.¹⁸¹

Je dokázáno, že někteří jedinci si měnili svoji národnost podle situace. V období první republiky si zvolili českou národnost, po Mnichovské dohodě německou a po konci války opět českou.¹⁸² Rozhodovali se na základě toho, co považovali za výhodnější. Národnost pro etnicky indiferentní osoby nebyla rozhodujícím kritériem. Často si lidé volili národnost i z jiných důvodů, např. vazba na domov (starousedlictví) nebo rodinné důvody (smíšená manželství).

Po ztrátě československého státního občanství nemohla TNK v Turnově trestat osoby, jež se provinily přihlášením se k německé národnosti, jelikož za tento čin mohl být trestán pouze čs. státní občan. Obvinění, kteří prokázali, že čin spáchali pod nátlakem, měli být také zproštěni viny.

¹⁸⁰ Václav RYBÁŘ, *Trestní a nalézací komise v Liberci v letech 1945 – 1948*, Bakalářská práce Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická Liberec, Liberec 2009, s. 38.

¹⁸¹ Adrian von ARBURG, Tomáš STANĚK, *Výsídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945 – 1951 I.*, Středokluky 2010s., 156-157.

¹⁸² Kateřina KOČOVÁ, *Činnost mimořádných lidových soudů. MLS Česká Lípa, Liberec a Litoměřice*, Disertační práce Fakulta humanitních studií Hradec Králové, Hradec Králové 2006, s. 329.

8.2.1. Odsuzující rozsudky

Nyní se budu zabývat osobami německé národnosti, jejichž provinění spadala pod litery směrnic, podle nichž je mohla TNK v Turnově potrestat.

Trestní nalézací komise v Turnově odsoudila 20. února 1947 Josefa Marušku k veřejnému pokárání a deseti měsícům vězení za údajnou žádost směřovanou na K. H. Franka o znovupřijetí do policejní služby a zastávání funkce dozorce v německé věznici na Pankráci. Za údajné navštěvování schůzí Vlajky, nacistické smýšlení a žádost o německou národnost nebyl souzen, jelikož se jednalo podle komise o Němce.¹⁸³

Modistka Anna Jägrová se údajně hlásila k německé národnosti a zažádala o německé státní občanství. Řízení u Mimořádného lidového soudu v Mladé Boleslavi bylo zastaveno. Trestní nalézací komise v Turnově ji odsoudila 24. dubna 1947 k veřejnému pokárání po dobu dvou týdnů a peněžitě pokutě 12 000 Kčs, v případě nedobytnosti šesti měsícům ve vězení.¹⁸⁴

Irma Kypťová se narodila 29. srpna 1909 v okrese Karlovy Vary. Údajně pronesla následující výroky: „*Všechny Čechy patří postřílet a poslat na Sibiř.*“ a „*Českou pakáž vystěhovat na Sibiř.*“ Zajištěna byla 24. října 1945 v Turnově. Svědecká výpověď pouze potvrdila slovo pakáž, což stačilo komisi, aby Kypťové vyměřila 22. ledna 1947 na základě odstavce 10, písmene ch směrnic trest v podobě veřejného pokárání po dobu dvou týdnů a peněžitou pokutu 12 000 Kčs, v případě nedobytnosti vězení pět a půl měsíce. Výroky klasifikovala jako urážku Čechů.¹⁸⁵

Václav Hobl se měl provinit vyhrožováním spoluobčanům, za což ho členové TNK v Turnově odsoudili k veřejnému pokárání po dobu sedmi dnů.¹⁸⁶

Helena Hrubá, rozená Valentová, se narodila 21. října 1904. Byla uznána vinou na základě odstavce 10, písmene ch směrnic, a podle komise se provinila terorizováním Čechů, snižováním vážnosti zahraničního odboje a zneuctěním památky amerického prezidenta Roosevelta. Členové komise jí vyměřili 23. dubna 1947 trest v podobě veřejného pokárání po dobu osmi dnů, dále peněžitou pokutu 10 000 Kčs a vězení v délce trvání dva měsíce, do kterého se započítala zajišťovací vazba trvající tři měsíce a devět dnů. Stíhaná byla také dle odstavce 10, písmene e směrnic, ale jelikož pocházela ze smíšeného manželství (otec Čech a matka Němka), nemohla být obviněna a souzena ohledně žádosti o říšskoněmeckou

¹⁸³ Narodil se 24. ledna 1904 v Hodkovicích. Josef Maruška pracoval jako soukromý úředník. SOkA Semily, fond TNK, karton 12.

¹⁸⁴ Jägrová se narodila 24. září 1912. SOkA Semily, fond TNK, karton 7.

¹⁸⁵ Irma Kypťová, SOkA Semily, fond TNK, karton 11.

¹⁸⁶ Železniční zaměstnanec Václav Hobl se narodil 23. června 1897 v Ústí nad Labem. Rozsudek padl 23. dubna 1947. SOkA Semily, fond TNK, karton 5.

státní příslušnost. Jelikož její matka byla původem Němka, neprovinila se Helena Hrubá žádostí o říšskoněmeckou státní příslušnost.¹⁸⁷

Emma Tauchmanová se dle rozhodnutí TNK v Turnově provinila přihlášením k německé národnosti, členstvím ve spolku Nationalsozialistische Frauenschaft¹⁸⁸ (dále jen NSF) a zdravením zdviženou pravicí. 25. dubna 1947 jí členové komise vyměřili trest v podobě veřejného pokárání a peněžité pokuty 1 500 Kčs, v případě nedobytnosti vězením v délce pěti dnů. Zatímco ona a její dcera Gerta byly německé národnosti, tak její manžel a druhá dcera Marie české národnosti.¹⁸⁹

Jak vyplynulo z analýzy těchto případů, tak TNK v Turnově již při zahájení projednávání případů věděla, že se jedná o osoby německé národnosti, tudíž si byla vědoma, že dotyčné obviněné může potrestat jen za tři přečiny. Národnost se uváděla již při zatčení po skončení války. Členové komise se snažili napasovat provinění tak, aby mohli vynést odsuzující rozsudky, které jsou v porovnání s tresty osob české národnosti poměrně přísné, zvláště peněžité pokuty pohybující se kolem 10 000 Kčs a více. Po odpykání trestu vězení či splacení pokuty došlo pravděpodobně k vysídlení.

8.2.2. Osvobozující rozsudky

Nyní se budu zabývat případy, které komise zastavila, jelikož daná obvinění nespadala pod litery a, g a ch odstavce 10. Lze předpokládat, že po skočení řízení byly osoby až na výjimky vysídleny do okupačních zón Německa. Komise řízení zastavila, podle ní se jednalo o Němce.

Irena Brožková, zaměstnankyně obchodu s drahokamy, se údajně provinila členstvím ve spolku NSV¹⁹⁰, nicméně řízení bylo 19. března 1947 zastaveno. Bývalý člen SD služebny v Jičíně Ervín Trawnitsch potvrdil ve své výpovědi, že také pracovala pro SD, ale to se v jejím obvinění neobjevilo. Manžel obžalované se jmenoval František Brožek, Čech vystupující údajně jako fašista.¹⁹¹

František Kobera pracoval jako správce biografu v Bakově nad Jizerou. Údajně zdravil zdviženou pravicí, ucházel se o říšskoněmecké občanství a podporoval nacismus. Nicméně se jednalo se o rakouského Čecha, který se dle nařízení ze dne 20. dubna 1939 stal

¹⁸⁷ Helena Hrubá, SOkA Semily, fond TNK, karton 6.

¹⁸⁸ Nacionálně socialistický svaz žen vznikl 1. října 1931 s cílem vychovávat politicky a ideologicky spolehlivé ženy. Dostupné z < http://www.u-norka.cz/?page_id=947 >

¹⁸⁹ Obžalovaná Emma Tauchmanová se narodila 24. září 1896. SOkA Semily, fond TNK, karton 19.

¹⁹⁰ Národně socialistická organizace pro péči o blaho lidu byla založena 3. května 1933, a po dvou letech působení v roce 1935 připojena k NSDAP. Věnovala se charitativní činnosti, péči o mládež a nezaměstnané, tvořila sociální a zdravotní programy. < http://www.u-norka.cz/?page_id=964 >

¹⁹¹ Irena Brožková se narodila 25. srpna 1911. SOkA Semily, fond TNK, karton 2.

německým občanem a získal říšskoněmecké občanství. Komise 23. dubna 1947 zastavila řízení, jelikož jako Němec mohl být souzen jen podle odstavce 10, písmen g a ch směrnic, čímž se dotýčný neprovinil. Koberovi bylo 15. dubna 1950 vráceno československé státní občanství.¹⁹²

30. července 1946 TNK v Turnově zastavila řízení s Emílií Kořínkovou, rozenou Kočámíkovou, která se údajně dopustila styku s Němci a asociálního jednání.¹⁹³ Ida Krejčová, narozená 15. června 1893, se prý stýkala s představiteli Gestapa. Členové komise řízení zastavili 29. dubna 1946, jelikož nemohli za toto provinění trestat osobu německé národnosti.¹⁹⁴

Rudolf Stelzig se narodil 13. října 1883 a údajně se provinil nesociálním jednáním s českými dělníky, pobíráním výhod od Němců (např. uhlí) a nošením odznaku strany NSDAP. 28. dubna 1947 TNK v Turnově řízení zastavila. Jeho provinění jako osoby německé národnosti nebyla postihnutelná.¹⁹⁵

Bývalý německý četník Emil Weiss se údajně přihlásil k německé národnosti. 24. dubna 1947 Trestní a nalézací komise v Turnově řízení zastavila, jelikož se jednalo o Němce, tudíž ho nemohla soudit. Němka Edita Weissová, narozená 10. září 1924 v Jablonci nad Nisou, se údajně provinila stykem s Němci, nicméně řízení bylo 3. března 1947 zastaveno, protože byla Němka.¹⁹⁶

8.2.3. Předvolání

Předvolání o zahájení trestního řízení spadají do roku 1946, tedy do doby, kdy nešlo stíhat osoby německé národnosti pro žádný přečin. Většina z nich byla obviněna z takových přestupků, pro které by nemohly být souzeny ani po vydání třetího dodatku. U některých osob v tom spatřuji zostření jejich současné situace, viz případ Bena Langhamera popsany níže. Lze soudit, že ve většině případů už nedošlo k trestnímu řízení, a tyto osoby německé národnosti byly většinou předány k vysídlení.

Josef Beránek, vrchní oficiál drah, se narodil 23. října 1881 v Borovnici a k jeho zajištění došlo 11. května 1945 v Příšovicích. Na základě výsledku bylo zjištěno, že sice vystupoval jako Němec, ale zároveň nebyl členem NSDAP a nechoval se nepřátelsky vůči spoluobčanům české národnosti. Jeho manželka byla Češka. Okresní národní výbor Turnov

¹⁹² František Kobera pocházel z Vídně, kde se narodil 26. srpna 1886. SOkA Semily, fond TNK, karton 8.

¹⁹³ Obžalovaná Emilie Kořínková se narodila 22. října 1904 v Lampaticích. SOkA Semily, fond TNK, karton 9.

¹⁹⁴ Ida Krejčová, SOkA Semily, fond TNK, karton 10.

¹⁹⁵ Rudolf Stelzig, SOkA Semily, fond TNK, karton 17.

¹⁹⁶ Weiss se narodil 17. ledna 1890 v Janově Dole, Edita Weissová 10. září 1924 v Jablonci nad Nisou. SOkA Semily, fond TNK, karton 21.

mu zaslal předvolání o zahájení řízení před TNK Turnov z důvodu jeho členství ve spolku NSV od 1. září roku 1941. Nakonec byl zařazen do seznamu osob určených k vysídlení.¹⁹⁷

Josefa Durychová, rodným jménem Krenerová, udala v roce 1941 Rudolfa Šolce kvůli zhotovení jednoho páru bot načerno a okresní úřad ho potrestal pobytem ve vězení (21 dnů) a peněžitou pokutou v hodnotě 5 000 Kčs. Údajně fyzicky napadla šestinedělku Vlastu Chudobovou a uváděla své okolí ve strach vyhrožování a urážkami. Obžalovaná obdržela předvolání k zahájení řízení kvůli udavačství.¹⁹⁸

Úředník německé pojišťovny, Otto Endler, se narodil 20. srpna 1904 ve Strakově a provinil se spoluprací s Němci. Před zahájením řízení před trestní a nalézací komisí proběhl odsun Endlera s celou rodinou do Německa.¹⁹⁹

Václav Hudec prý vstoupil do SD Liberec a měl za úkol získávat zprávy o situaci v okrese a zároveň byl v kontaktu s členem kriminální policie v Českém Dubu Vilibaldem Gabrielem. Dále měl zadržen dva ruské zajatce uprchlé ze zajateckého tábora, které předal velitelství německé četnické stanice v Českém Dubu. Obdržel předvolání o zahájení trestního řízení pro provinění spolupráce s Němci.²⁰⁰

Ludmila Jiříčková se narodila 30. srpna 1899 v Prachaticích, vystupovala jako Němka. Její syn navštěvoval německou školu a přispívala měsíčně 10 Kčs na NSV. V době okupace se provinila prodejem čaje načerno, za což ji okresní úřad v Turnově odsoudil na dva měsíce vězení a pokutu 20 000 Kčs. Obdržela předvolání o zahájení trestního řízení z důvodu údajného udavačství Gestapu, kdy měla na základě svědecké výpovědi udat Marii Jandovou pro přechovávání zbraní.²⁰¹

Jan Jobst a Inge Jobstová, pravděpodobně v příbuzenském poměru, se provinili proti národní cti. Jobst měl být členem NSDAP a přispívat na NSV, Jobstová prý vyhrožovala, když měla pronést: „*Za měsíc Bulíř nebude živ. My máme dole člověka, který se o to postará.*“²⁰²

Jan Pawlitschko se narodil 23. května 1898 a měl být tzv. Treuhänder, neboli správce arizovaného statku v letech 1942 až 1945. 23. května 1946 obdržel předvolání o zahájení trestního řízení pro provinění proti národní cti.²⁰³

¹⁹⁷ Josef Beránek, SOkA Semily, fond TNK, karton 1.

¹⁹⁸ Josefa Durychová se narodila 5. března 1905. SOkA Semily, fond TNK, karton 3.

¹⁹⁹ Otto Endler, SOkA Semily, fond TNK, karton 23.

²⁰⁰ Václav Hudec, revírní lesník, se narodil 30. července 1890 v Soboticích. SOkA Semily, fond TNK, karton 6.

²⁰¹ Ludmila Jiříčková, SOkA Semily, fond TNK, karton 8.

²⁰² Jobst se narodil 18. října 1890 v Děčíně a působil jako lesní správce. Jobstová pracovala jako dělnice a narodila se 10. dubna 1922. SOkA Semily, fond TNK, karton 8.

²⁰³ Jan Pawlitschko, SOkA Semily, fond TNK, karton 14.

Julie Tejská (v němčině Tejski) měla být činná v nacionálně socialistických službách. Nicméně na základě výpovědí bylo zjištěno, že se jedná o manželku Čecha, v domácnosti se mluvilo česky a německý jazyk používala pouze v kontaktu s německými zákazníky. Obdržela pouze předvolání o zahájení řízení provinění proti národní cti.²⁰⁴

Úředník Rudolf Schwedler obdržel 23. května 1946 předvolání o zahájení řízení, a měl se provinit členstvím ve straně NSDAP a nacistickým chováním, se kterým bylo spojováno fyzické napadení jisté Josefy Fajtové, kterou údajně uchopil za krk a vyhodil ze dveří obecního úřadu v Jílové v doprovodu výhružek.²⁰⁵

Ernst Schmidt se narodil 19. listopadu 1897 v libereckém Vesci. Měl zdravit zdviženou pravicí, stýkat se s Němci, vyhrožovat Gestapem a provokativně vystupovat. Sice obdržel předvolání o zahájení trestního řízení, ale zároveň byl navrhnut na odsun do Německa.²⁰⁶

Antonín Nadler narozený 8. dubna 1904 ve Zbraslavi se údajně dopustil protistátní činnosti a zároveň byl členem SA, NSDAP a říšské německé pohraniční stráže (Greznpolizei). Po obdržení předvolání 23. května 1946 byl odeslán do internačního tábora.²⁰⁷

Tovární dělník Josef Ortelt obdržel 23. května 1946 předvolání o zahájení řízení provinění proti národní cti ohledně údajného udavačství. Koncem prosince 1941 se strhla bitka v Hodkovicích nad Mohelkou mezi Němci a dělníkem Jaroslavem Linkou. Obviněný měl Němcům dát jméno a adresu Linky, kterého zatkl Gestapo, tři měsíce internovalo v Mostě a nakonec deportovalo Linku do Buchenwaldu, kde zůstal do 15. dubna 1945.²⁰⁸

Předvolání o zahájení řízení z 23. května 1946 obdržela Bedřiška Ouzká, jež se provinila údajným přihlášením za německou státní příslušnici, přičemž do roku 1939 byla československou státní příslušnicí. Jako Němka si horlivě počínala, vybírala příspěvky na německý červený kříž.²⁰⁹ Rudolf Záruba mladší, narozený 25. listopadu 1927 v Mimoní, prý sloužil Arbeitsdienstu, za což obdržel předvolání o zahájení trestního řízení 23. května 1946.²¹⁰

Hedvika Jačná se narodila 12. března 1893 v Kateřinkách v Liberci a provdala se za Čecha, poštovního zřízence. Nicméně prý pobírala stravovací lístky pro Němce

²⁰⁴ Julie Tejská se narodila 16. listopadu 1897. SOKA Semily, fond TNK, karton 19.

²⁰⁵ Úředník Rudolf Schwedler se narodil 7. července 1893 v Jílové. SOKA Semily, fond TNK, karton 17.

²⁰⁶ Ernst Schmidt, SOKA Semily, fond TNK, karton 17.

²⁰⁷ Antonín Nadler, SOKA Semily, fond TNK, karton 13.

²⁰⁸ Josef Ortelt se narodil 5. října 1886 v Rychnově u Jablonce. SOKA Semily, fond TNK, karton 13.

²⁰⁹ Bedřiška Ouzká, SOKA Semily, fond TNK, karton 13.

²¹⁰ Rudolf Záruba působil jako strojní zámečník. SOKA Semily, fond TNK, karton 21.

a vystupovala jako Němka, za což obdržela předvolání o zahájení trestního řízení. Její jméno bylo zařazeno do seznamu Němců určených k odsunu.²¹¹

Předvolání o zahájení trestního řízení k provinění proti národní cti z 23. května 1946 obdrželi také Jindřich Friese²¹², Josef Hofrichter²¹³ a Ervin Ort²¹⁴.

Beno Langhamer obdržel předvolání v době, kdy se už nacházel v internačním táboře v Teplicích-Šanově. Proti národní cti se prý provinil členstvím v NSDAP, SA a tím, že byl vládní komisař pro města Česká Třebová a Ústí nad Orlicí. Jeho rodina byla vystěhována za hranice 10. června 1945.²¹⁵

Dozorce Československých drah, Josef Matzke, byl údajným vedoucím národní skupiny v Rovensku pod Troskami. Veřejný žalobce navrhl, aby výše zmiňovaný stanul před MLS či alespoň TNK, nicméně ONV v Turnově se vyslovil 11. července 1946 k odsunu Matzkeho.²¹⁶

Jaroslav Leder v roce 1943 údajně podepsal přihlášku do německého vojska a přihlásil se k německé národnosti. 23. května 1946 obdržel předvolání o zahájení trestního řízení.²¹⁷

Co považovat za horší, odsun nebo odsuzující rozsudek od TNK? Otázka, na kterou nejspíše neexistuje odpověď. Při odsunu ztrácí dotyčná osoba zázemí, přátele, opouští domov a neví, jak bude vypadat budoucnost. Ale ani rozsudek od členů komise neznamenal, že nebude obviněný zařazen do seznamu pro odsun, mohlo k tomu dojít po vykonání rozsudku. Výjimkou byla smíšená manželství. Na druhou stranu rodina sice zůstane, pokud nebyla odsunuta, ale jak na ni nahlíží okolí? V případě veřejného pokárání dochází ke stejné diskreditaci jako u Čechů, nejspíše ještě horší, jelikož se jedná o „nenáviděné“ Němce, kteří způsobili nastalou situaci. A dle doby je všechno německé nepřátelské.

8.3. Tzv. horizontální kolaborace

V případě tzv. horizontální kolaborace, ve francouzštině „*collaboration horizontale*“,²¹⁸ která je bezesporu součástí národnostní problematiky, se nemuselo přímo jednat o sexuální styk, už samotné procházky, schůzky (např. v kavárnách) či vzájemné navštěvování spadaly pod toto provinění. Žádný řádný Čech či Češka by neměli (nesměli) navázat bližší kontakt s Němci. Stát prostřednictvím členů TNK zasahoval do intimního

²¹¹ Hedvika Jačná, SOKA Semily, fond TNK, karton 7.

²¹² Jindřich Friese, SOKA Semily, fond TNK, karton 4.

²¹³ Josef Hofrichter, SOKA Semily, fond TNK, karton 13.

²¹⁴ Ervin Ort, SOKA Semily, fond TNK, karton 13.

²¹⁵ Beno Langhamer se narodil 14. září 1899 v Lanškrouně. SOKA Semily, fond TNK, karton 11.

²¹⁶ Josef Matzke se narodil 31. srpna 1881. SOKA Semily, fond TNK, karton 12.

²¹⁷ Narodil se 28. dubna 1910. SOKA Semily, fond TNK, karton 11.

²¹⁸ Již před vydáním malého retribučního dekretu docházelo k trestání žen obviněných z tohoto přečinu. Benjamin FROMMER, *Národní očista: Retribuce v poválečném Československu*, Praha 2010, s. 272.

života lidí. Vše německé vzbuzovalo odpor a veřejné pohoršení. V případě Trestní nalézací komise v Turnově tento přestupek spáchaly pouze ženy. To potvrzuje tvrzení Benjamina Frommera, že za tento čin byly trestány hlavně ženy.²¹⁹

Manželku dopravce Janu Hronovskou, narozenou 9. listopadu 1916, odsoudili členové komise 28. května 1946 k pěti měsícům vězení a pokutě v hodnotě 10 000 Kčs. Vězení nenastoupila, jelikož stejnou dobu strávila v zajišťovací vazbě. V letech 1941 – 1945 údajně udržovala společenské styky s Němci, v tomto případě členy Gestapa, a tím měla podporovat nacismus. Nejvíce měla sympatizovat s jistým Mackem, pro něhož pracovala v tajné zpravodajské službě a s nímž se měla intimně sblížit (horizontální kolaborace).²²⁰ Ve stejný den odsoudila Trestní nalézací komise i jejího manžela Bohuslava Hronovského za údajné společenské styky s Němci k tříměsíčnímu vězení a pokutě 30 000 Kčs.²²¹

Alena Dražilová se měla stýkat s bývalým četníkem německé policie Josefem Pondělíkem. Dle jeho výpovědi měl platit za stravu a nocleh, nicméně popíral, že by s obžalovanou navázal intimní styk. TNK v Turnově Dražilovou 13. ledna 1947 odsoudila k tříměsíčnímu vězení a veřejnému pokárání vývěskou v Liberci a Turnově.²²² Stejný trest obdržela i její matka²²³. Václava Dražila, jejího otce, Trestní nalézací komise v Turnově odsoudila ve stejný den a za stejné provinění k veřejnému pokárání po dobu dvou týdnů a pokutě v hodnotě 5 000 Kčs.²²⁴ Tento markantní rozdíl si vysvětlují tím, že v jeho případě se neuvažovalo o provinění v podobě tzv. horizontální kolaborace.

²¹⁹ Někteří lidé upozorňovali, že čeští muži nejsou hnáni k odpovědnosti za svou případnou horizontální kolaboraci během války. FROMMER, c. d., s. 273.

²²⁰ Jana Hronovská, SOkA Semily, fond TNK, karton 6.

²²¹ Hronovský se narodil 14. července 1906 a působil jako autodopravce. SOkA Semily, fond TNK, karton 6.

²²² Alena Dražilová, SOkA Semily, fond TNK, karton 3.

²²³ Pavla Dražilová, rozená Cardová, SOkA Semily, fond TNK, karton 3.

²²⁴ Václav Dražil, SOkA Semily, fond TNK, karton 3.

9. ZÁVĚR

Cílem této práce bylo charakterizovat činnost Trestní nalézací komise v Turnově v prvním retribučním období. Vedle mimořádných lidových soudů a Národního soudu se podílela na retribučním soudnictví v poválečném Československu. Práce je postavena především na analýze archivního materiálu a statistickém vyhodnocení.

Z dochovaných spisů vyplývá, že se 481 lidí provinilo přečiny na základě dekretu prezidenta republiky č. 138/1945 Sb., „o trestání některých provinění proti národní cti“. Trestní nalézací komise soudila 386 lidí. 94 osob obdrželo pouze předvolání o zahájení řízení a jeden člověk zemřel. Právě obsílky se staly předmětem sloužícím k manipulaci s volbami v roce 1946, kdy tisíce lidí ztratily volební právo.

Souzen mohl být každý, bez ohledu na pohlaví, věk, zaměstnání, a později i národnost. Nejmladším obviněným byl devatenáctiletý mladík, nejstarším sedmasedmdesátiletý důchodce. Z národnosti převažují Češi a Němci. Předvolání o zahájení řízení obdrželi jak manuálně pracující lidé jako zemědělci a dělníci (většina), tak i úředníci, lékaři či podnikatelé.

Z hlediska pohlaví převažovali muži (85%), zbylých 15% tvořily ženy, často příbuzné obžalovaných mužů, hlavně (ex)manželky. Právě k obžalovaným ženám přistupovali členové komise mírněji, co se týká formy trestu (nejčastěji byly obviněné potrestány veřejným pokáráním či peněžitou pokutou, trest ve formě vězení se objevuje minimálně). Shledali 15 žen vinnými.

Mnoho udání se nezakládalo na pravdě, lidé zneužívali toho, že za falešné udání nenásledoval žádný trest. O tom vypovídá i nízký počet odsouzených jak celorepublikově, tak i v případě Trestní nalézací komise Turnov. Lidé mnohdy využívali trestní nalézací komise jako osobní prostředek pomsty a odplaty, jednali ze zášti, vypočítavosti či ze snahy obohatit se na úkor jiných. Samotné předvolání vedlo k diskreditaci člověka, následné odsouzení dokonce mohlo vést k vyřazení ze společnosti, ztrátě zaměstnání a ohrožení ekonomického zázemí rodiny. Členové komise se zabývali dokonce i rodinnými, nájemními, sousedskými a majetkovými spory.

Trestní nalézací komise fungovala na retrospektivním principu. Soudila obžalované za činy spáchané v minulosti, která byla definovaná jako doba zvýšené ohroženosti republiky (21. květen 1946 až 31. prosinec 1946). Komise v Turnově započala svoji činnost v únoru roku 1946 a s postupujícími měsíci přibýval počet projednaných případů.

V tomto roce projednali členové TNK 238 případů, z čehož padlo 218 (91.5%) osvobozujících rozsudků a 20 (8.5%) odsuzujících. Na základě analýzy spisů si komise

počínala systematicky, její členové jednali s odstupem. Za stejná provinění následovaly stejné tresty, v jeden den se řešily stejné přestupky. Ale i tak nelze říct, jak moc se jednotliví členové dokázali distancovat od čerstvého válečného zážitku a nepodlehli radikální náladě ve společnosti.

V druhém roce působení členové komise projednali o 110 případů méně, tedy 147. Vynesli 90 (61.2%) osvobozujících rozsudků a 56 (38.1%) odsuzujících. Jeden člověk v průběhu řízení zemřel. TNK v Turnově už nejedná stejně systematicky jako předchozí rok, odlišují se tresty za stejná provinění a celkově jedná komise přísněji a důrazněji. Možným vysvětlením je změna složení komise.

Tzv. malý retribuční dekret obsahoval pojem sousloví provinění proti národní cti, které nebylo přesně definováno a zahrnovalo celou škálu přestupků. Nejvíce údajných viníků (150 osob, 31.2%) vstoupilo do některé ze zakázaných fašistických organizací (jejich soupis byl součástí směrnic vydávaných ministerstvem vnitra), nejčastěji do Vlajky, NOF, Kuratoria pro výchovu mládeže či Svazu českých válečníků – kamarádství v Turnově. I když samotné členství bylo trestné, v případě neprojevovali horlivé činnosti komise řízení zastavila. Druhým nejčtenějším proviněním (80 osob, 16.7%) byl styk s Němci, ať už milostný (tzv. horizontální kolaborace), společenský či hospodářský. I veřejné urážky prezidenta, vlády, republiky či Čechů spadaly pod provinění proti národní cti. Tohoto přestupku se dopustilo 65 osob (13.5%). Trestné bylo i údajné hlášení se k německé národnosti, přijetí německého státního občanství, vyhrožování, udavačství, asociální jednání, psaní inkriminovaných článků atd. U některých obvinění TNK v Turnově posuzovala míru nutnosti. Nebylo výjimkou, že se údajný viník dopustil více přestupků.

Trestní nalézací komise v Turnově vynesla celkem 76 odsuzujících rozsudků (10.8%) z celkového počtu případů. 8 osob (10.5%) potrestala veřejným pokáráním, které probíhalo vývěskou v místě bydliště a pracoviště. Nad jedenácti (14.4%) údajnými viníky vynesla trest v podobě peněžité pokuty, od 200 Kčs po půl milionu korun československých. Vězením potrestala TNK v Turnově 7 osob (9.2%). Nejkratší vězení trvalo 3 dny a nejdelší celý rok. 21 lidí (27.6%) bylo potrestáno veřejným pokáráním a peněžitou pokutou. V průběhu působení komise padlo 17 trestů (22.3%) v podobě veřejného pokárání a vězení. Kombinaci peněžité pokuty a vězení a všech tří trestů vynesli členové shodně nad 6 údajnými viníky (7.8%).

Trestní nalézací komise měla na základě směrnic výlučně trestat československé státní občany české, slovenské nebo jiné slovanské národnosti. To se změnilo až třetím dodatkem

směrnic ze 7. ledna 1947, který umožňoval stíhat i osoby jiného původu, a to u následujících provinění: ucházení se o německou či maďarskou státní příslušnost, hlášení se k německé či maďarské národnosti, podporování odnárodňovací snahy Němců a Maďarů, zneužívání postavení na vedoucím místě, dosaženého pomocí okupantů, k získání nebo zabezpečení osobního prospěchu přisluhováním okupantům na úkor podřízených a týrání, urážení či terorizování Čechů a Slováků spáchané ve službách nebo v zájmu okupantů nebo ve snaze zalíbit se jim. Ve spisech TNK v Turnově vystupuje 35 osob německé národnosti, z toho 21 (60%) mužů a 14 žen (40%). 21 osob obdrželo pouze předvolání, u třinácti vynesli členové komise rozsudek. Zatímco sedm případů zastavila, tak u šesti osob německé národnosti vynesla odsuzující rozsudek Souvislost trestního postihu s problematikou národnosti a menšin popisuje i Tomáš Staněk v monografii *Poválečné "excesy" v českých zemích v roce 1945 a jejich vyšetřování*.

Práce analyzuje činnost komise v tzv. prvním retribučním období. V dalším výzkumu je možné se zaměřit na druhé retribuční období a činnost komise za obě období porovnat. Bylo by zajímavé i hlouběji prozkoumat případy těch, kteří se odvolali. Jelikož se trestním nalézacím komisím věnují další badatelé, je zde možnost využití metody srovnávací analýzy jednotlivých komis (např. odlišnosti komisí pracujících v pohraničí a komisí ve vnitrozemí). Rozšiřující výzkum mohou poskytnout další prameny, a to např. fondy ONV a fondy centrální provenience. V případě Trestní nalézací komise Turnov lze předpokládat, že doplňující informace poskytne fond Mimořádný lidový soud Mladá Boleslav uložený ve Státním oblastním archivu v Praze, a fond zápisů ze schůzí rady a pléna MNV Turnov uložený v pobočném archivu v Turnově. V případě žijících pamětníků lze využít metodu orální historie.

10. POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA

10.1. Archiv

Státní okresní archiv Semily, fond Trestní a nalézací komise okresního národního výboru Turnov.

10.2. Tištěné prameny

Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava, Praha 1946.

10.3. Soudobý tisk

Stráž severu, 1946.

10.4. Literatura

Helga AMESBERGEROVÁ, Katrin AUEROVÁ, Brigitte HALBMAYROVÁ, *Sexualizované násilí: ženské zkušenosti z nacistických koncentračních táborů*, Praha 2005;

Adrian von ARBURG, Tomáš STANĚK, *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945 – 1951 I. a II. 1*, Středokluky 2010;

Michal BABÍK, Miroslav COGAN, *Turnovsko*, Praha 2007;

Pavel BĚLINA a kol., *Dějiny evropské civilizace II.*, Praha 1995;

Muriel BLAIVE, Georges MINK, *Benešovy dekrety: budoucnost Evropy a vyrovnávání se s minulostí*, Praha 2003;

Mečislav BORÁK, *Spravedlnost podle dekretu. Retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945 – 1948)*, Šenov u Ostravy 1998;

Benjamin FROMMER, *Národní očista: retribuce v poválečném Československu*, Praha 2010;

Jaroslav FUSEK, *Provinění proti národní cti*, Praha 1946;

Miroslav HONZÍK, *Povstaňte, soud přichází*, Praha 1986;

ENCYKLOPEDIE UNIVERSUM, Praha 2003, s. 686;

Ivana HRACHOVÁ, *Mimořádný lidový soud v Mostě v letech 1945 – 1948*, Rigorózní práce Fakulta humanitních studií Hradec Králové, Hradec Králové 2007;

Tony JUDT, *Poválečná Evropa: Dějiny od roku 1945*, Praha 2008;

Vladimír JUST, *Věc: Vlasta Burian*, Praha 1991;

Vladimír JUST, *Vlasta Burian Mystérium smíchu*, Praha 1993;

Mária KARPAŠOVÁ, *Josef Veverka*, in: *Osobnosti v dějinách regionu 2*, Liberec 2005;

Pavel KMOCH, *Trestní nalézací komise Benešov u Prahy*, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická Liberec, Rukopis 2001;

Kateřina KOČOVÁ, *Činnost mimořádných lidových soudů. MLS Česká Lípa, Liberec a Litoměřice*, Disertační práce Fakulta humanitních studií Hradec Králové, Hradec Králové, 2006;

Kateřina KOČOVÁ, Zdeněk RADVANOVSKÝ, Jitka SUCHÁ, *Mimořádný lidový soud v Liberci a v Litoměřicích v letech 1945 – 1948*, Ústí nad Labem 2001;

Miroslav KUBÁT, *Semilsko*, Hradec Králové 1948;

Jan KUKLÍK, *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů: Dekrety prezidenta republiky 1940 – 1945*, Praha 2002;

Petr LOZOVIUK, *Evropská etnologie ve střeoevropské perspektivě*, Pardubice 2005;

Emanuel MANDLER, *Benešovy dekrety: proč vznikaly a co jsou*, Praha 2002;

Milan NAKONEČNÝ, *Vlajka: K historii a ideologii českého nacionalismu*, Praha 2001;

Jan NĚMEČEK a kol., *Cesta k dekretům a odsunu Němců*, Praha 2002;

Jaroslav PÁNEK, Oldřich TŮMA a kol., *Dějiny českých zemí*, Praha 2008;

Tomáš PASÁK, *Český fašismus 1922 – 1945 a kolaborace 1939 – 1945*, Praha 1999;

Poválečná justice a národní podoby antisemitismu. Postih provinění vůči Židům před soudy a komisemi ONV v Českých zemích v letech 1945 – 1948 a v některých zemích střední Evropy, Sborník, Praha – Opava 2002.

Retribuce v ČSR a národní podoby antisemitismu. Židovská problematika a antisemitismus ve spisech mimořádných lidových soudů a trestních komisí ONV v letech 1945 – 1948, Sborník, Praha – Opava 2002.

Václav RYBÁŘ, *Trestní a nalézací komise v Liberci v letech 1945 – 1948*, Bakalářská práce Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická Liberec, Liberec 2009;

Jindřich STACH, *Provinění proti národní cti a jejich trestání podle dekretu prezidenta republiky ze dne 27. října 1945, čís. 138 Sb.*, Brno 1946;

Tomáš STANĚK, *Retribuční vězni v českých zemích 1945 – 1955*, Opava 2002;

Veronika SÝKOROVÁ, *Mimořádný lidový soud Mladá Boleslav 1945-1947*, Bakalářská práce Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogické, Liberec 2005;

Josef ŠEBESTÍK, Zdeněk LUKEŠ, *Přehled předpisů o Němcích a osobách považovaných za Němce*, Praha 1946;

Miroslav ŠTĚPÁNEK, *700 let města Turnova*, Turnov 1972;

Dušan TOMÁŠEK, Robert KVAČEK, *Obžalována je vláda*, Praha 1999.

10.5. Internetové zdroje

NSF (Nationalsozialistischen Frauenschaft) [online]. [cit. 22. 6. 2011], Dostupné z <http://www.u-norka.cz/?page_id=947>

NSV (Nationalsozialistische Volkswohlfahrt) [online]. [cit. 22. 6. 2011], Dostupné z <http://www.u-norka.cz/?page_id=964>

11. SEZNAM ZKRATEK

ČSNS – Československá strana národně socialistická

Gestapo - Geheime Staatspolizei (česky Tajná státní policie)

KSČ – Komunistická strana Československa

MLS – Mimořádný lidový soud

MNV – Místní národní výbor

NOF – Národní obec fašistická

NSDAP – Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterparte (Národně socialistická německá dělnická strana)

NSF - Nationalsozialistische Frauenschaft (Nacionálně socialistický svaz žen)

NSV - Nationalsozialistische Volkswohlfahrt (Národně socialistická organizace pro péči o blaho lidu)

ONV – Okresní národní výbor

SA - Sturmabteilung (úderné, útočné oddíly)

SD - Sicherheitsdienst (bezpečnostní služba)

SG – Svatoplukova garda

SNR – Slovenská národní rada

SOkA – Státní okresní archiv

SS - Schutzstaffel (elitní bezpečnostní a bojová jednotka)

TNK – Trestní nalézací komise

VK – vyšetřovací komise

ZNV – Zemský národní výbor

12. SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 - Dekret presidenta republiky č. 138 ze dne 27. října 1945 o trestání některých provinění proti národní cti

Příloha č. 2 - Seznam obžalovaných u Trestní nalézací komise v Turnově

Dekret presidenta republiky č. 138 ze dne 27. října 1945

o trestání některých provinění proti národní cti.

K návrhu vlády ustanovuji:

§ 1.

1) Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18 dekretu presidenta republiky ze dne 19. června 1945, č. 16 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech) nepřístojným chováním, urážejícím národní cítění českého nebo slovenského lidu, vzbudil veřejné pohoršení, bude potrestán – nejde-li o čin soudně trestný – okresním národním výborem vězením do jednoho roku nebo pokutou do 1,000.000 Kčs nebo veřejným pokáráním nebo dvěma nebo všemi těmito tresty.

(2) Byla-li uložena pokuta, buď pro případ její nedobytnosti zároveň vyměřen náhradní trest vězení podle míry zavinění do jednoho roku. Byl-li vedle pokuty uložen i trest na svobodě, nesmí trest na svobodě spolu s náhradním trestem vězení přesahovati jeden rok.

(3) Směrnice, která v této věci vydá ministr vnitra, jsou pro národní výbor závazné.

§ 2.

Do trestu na svobodě se započítá doba, po kterou byl pachatel zajištěn (ústavní dekret presidenta republiky ze dne 27. října 1945, č. 137 Sb., o zajištění osob, které byly považovány za státně nespolehlivé, v době revoluční

§ 3.

Činy trestné podle § 1 se promlčují v šesti měsících. Promlčecí lhůta počíná se dnem, kdy čin byl spáchán; u činů spáchaných před účinností tohoto dekretu pak dnem počátku jeho účinnosti.

§ 4.

Tento dekret nabývá účinnosti dnem vyhlášení a platí jen v zemích České a Moravskoslezské; provede jej ministr vnitra.